

وڻن جهليا ٻُور

(هائيڪو)

वणनि झलिया ॿूर

(हायकू)

گوپ گولاڻي

गोप गोलाणी

وڻن جهليا ٻُور

(هائيڪو)

वणनि झलिया ॿूर

(हायकू)

گوپ گولاڻي

(انڊور)

गोप गोलाणी

(इन्दौर)

پنهنجي طرفان:

پنهنجيءَ سوچ کي نظم ۾ اِظهارڻ جا ڪيترائي ڏانوَ آهن، جهڙوڪ : غزل، بيت، دوهو، قطعو، هائيڪو، رباعي، آزاد نظم وغيره، ليڪن مون کي الائي ڇو هائيڪو سيني کان سرل ۽ سؤلو لڳو. ڇون تا تہ هائيڪو، جنهن کي سنڌيءَ ۾ تصويرون ۽ ٽڪرا بہ چون تا، اصل ۾ جپاني ڪويتا جو هڪ قسم آهي، جنهن جي ٿورن لفظن ۾ گهڻو ڪجهہ چئي سگهجي ٿو. نہ صرف تشبيهن جو اِستعمال ٿئي ٿو پر طنزون بہ اثردار نموني ڏيئي سگهجن ٿيون. مون ڪيتري عرصي کان هي هائيڪو جا بيت پئي ڪنا ڪيا آهن ۽ اُهي ڪڏهن ڪن مخزنن ۾ ڇپيا بہ آهن. هاڻي اُنهن کي ڪتاب جي صورت ڏيئي اوهان اڳيان پيش ڪيان ٿو، اِن لاءِ مون کي بيحد خوشي ٿي رهي آهي. اُميد آهي تہ منهنجي هيءَ نماڻي ڪوشش قبول پوندي.

مان شڪرگذار آهيان شري کيمن مولاڻيءَ جو جنهن هن ڪتاب لاءِ مهاڳ لکي منهنجي همت افزائي ڪئي آهي. مان دلي طرح ٿورائتو آهيان شري ارجن چاولا ۽ پروفيسر لڇمڻ هردواڻيءَ جو جن وقت بہ وقت پنهنجون قيمتي صلاحون ڏيئي منهنجي همٿ وڌائي آهي.

اندور گوپ گولاڻي

(6جنوري، 2013)

Add: F H/202, Scheme No. 54,
Vijaynagar, Indore - 452010
Tel.: 0731 - 2556620
Mob.: 09329020556

"WANAN JHALIYA BOOR"

Author © : Gope Golani

Publisher : F H / 202, Scheme 54,
Vijaynagar, Indore - 452 010
Tel.: 0731 - 2556620

Year of Publication : March , 2013

Type Setting by Printers : Sudha Printers & Graphics
25, 1st Floor, Prince Market,
Furniture Bazar, Ulhasnagar- 421 003

Edition : 1st

Copies : 500

Price : ₹ 100

Cover Design Collage : Prof. Lachhman Hardwani

This Book has been published with financial help from National Council for Promotion of Sindhi Language, New Delhi.

مٿين هائيڪو ۾ به نظارا آهن، هڪ رات جو دلفريب نظارو آهي ۽ ٻيو صبوح جو. ان ڀاڱي ۾ 86 هائيڪو ڏنل آهن. ٻيون ڀاڱو رومانوي وشين جو آهي. ان ۾ 131 هائيڪو ڏنل آهن.

عاشق عجيب ذات،
رات چون ٿا ڏينهن کي،
ڏينهن آکن چڱ رات.

(هائيڪو 12)

ڏسندي تنهنجي سونهن،
تارن ٿي ڪڪرن پنيان،
وجي لڪايا مُونهن.

(هائيڪو 52)

ٽيون ڀاڱو طنزيه وشين جو آهي. طنز و مَذاقُ شاعر لاءِ وڏو هٿيار هوندو آهي، جنهن سان هو پنهنجي وقت ۾ هلندڙ ڪذاين، بڇڙاين، بي انصافين ۽ بي ايمانين خلاف آواز اُٿاري دنيا کي بهتر بڻائڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. اڄ جو زمانو ابتو پيو ٿو هلي. اهو اوهان به ضرور محسوس ڪندا هوندا. پيار ٻيار صرف ڪهاڻين جا وشيه ٿا لڳن. تڏهن ته شاعر چوي ٿو:

مجنوءَ کي ويراڳ،
لئلا ٻئلا چا ڪبي،
عشق وڏو ڪتراڳ.

(هائيڪو 17)

وحشي ٿيو اِنسانُ،
ڏسندي ئي جهٽ جهنگ ۾
لڪيو وجي حيوانُ.

(هائيڪو 69)

مهاڳ

• ڪيمن يو. مولاڻي

شاعريءَ ڪي هڪ لطيف فن مڃيو ويو آهي، ان لاءِ فڪر جي ضرورت پوي ٿي. فن ۾ ته گهڻيئي ڳالهيون اچي ٿيون وڃن، جن ۾ فارم به هڪ آهي. فارم معنيٰ هيئيت يا گهاڙيٽو. شري گوپ گولاڻي صاحب هن ڪتاب ۾ هائيڪو نالي فارم جو استعمال ڪيو آهي. ان فارم ۾ هرهڪ هائيڪو ۾ ٽي ننڍڙيون سٽون ٿين ٿيون. اِهو فارم اسانجو نج سنڌي فارم ڪونهي. اهو جپاني ڪوتا جو فارم آهي. جيڪو پوءِ اسانجي مايهءِ ناز شاعر نارايڻ شيام سنڌي ٻوليءَ ۾ آندو. هن صاحب اُنهن کي ''تصويرون'' نالو ڏنو. اهو شايد اِنڪري چاڪاڻ ته ڪو به هائيڪو پڙهڻ کان پوءِ پاٺڪ جي اَڳو ڪانه ڪا تصوير اُڀري بيهندي آهي. هائيڪو جي ڪاميابي ان ۾ ئي آهي. جيڪڏهن ڪا تصوير نٿي اُڀري ته چئبو ته اهو ڪامياب هائيڪو ڪونهي. ڪي سنڌي شاعر وري اُنهن کي ''ٽيڙو'' به چوندا آهن.

شري گوپ گولاڻي صاحب جو هن ڪتاب ۾ اٽڪل 560 هائيڪو آهن، جن کي هن صاحب وشيه وار پنجن ڀاڱن ۾ ورهايو آهي. پهرئين ڀاڱي ۾ پراڪرتڪ وشيه جا هائيڪو آهن.

چنڊ سنڌي چانڊاڻ،
جٽڪ وسائي ٿو مٿان،
منڙي ڪو سرهاڻ.

(هائيڪو 18)

ڪيڏي لڪ چپ ڪيل.
نيٺ وجهي تارا ستا،
ٿيندي صبوح سويل.

(هائيڪو 21)

ساحل آ سُنسان،
گندريل ڪنهن طوفان جو،
ڪري پيو ٿو بيان.

(هائيڪو 76)

هن ڪتاب ۾ اهڙا گهڻائي هائيڪو آهن. مون ته اوهان کي فقط ڪجهه هائيڪو ڪيڏي ڏيکاريا آهن. اوهان پاڻ پڙهي مزو ماڻيو. شاعر ته طرح طرح طعام اوهان جي سامهون رکيا آهن. اوهانکي ڪهڙو طعام ٿو وڻي، ان جي ته اوهان کي خبر. هر ڪنهن جي پسند پنهنجي پنهنجي ٿيندي آهي. توهان پاڻ پڙهي امين ٿيو ته شري گوپ گولاڻي صاحب جا هائيڪو ڪيترا رسيلا آهن. هونءَ به اهائي شاعري گهڻو وقت جالي سگهندي آهي، جيڪا لوڪن جي زبان تي اَچي.

هن کان اڳ پارت جي ڪيترن ئي سنڌي شاعرن پنهنجن ڪتابن ۾ ٿورا کي گهڻا هائيڪو ڏنا آهن، پر پارت ۾ هائيڪو جو هيءُ پهريون مڪمل سنڌي ڪتاب آهي. هن مجموعي جو ضرور سواگت ٿيندو، اهڙي اميد رکي سگهجي ٿي.

ڪيمن يو. مولاڻي

ٻئراڳڙهه، ڀوپال
2 آڪٽوبر 2012 ع

چوٿون ڀاڱو آڌياتمڪ وشين وارو آهي. هن ۾ به 132 هائيڪو آهن. شري گوپ ڳولاڻي صاحب پنهنجي زندگيءَ جي اَئين ڏهاڪي جون بهارون ماڻي رهيو آهي. اڪثر ائين ڏٺو ۽ محسوس ڪيو اٿم ته عام اِنسان کي پوئين پهر ۾ خلقڻهار جي ياد ايندي آهي ۽ هو جڳت کي فاني سمجهي پنهنجي بقا لاءِ ڪنهن اڻ ڏٺل کي ڏسڻ جو، ان کي پائڻ جو، ان جو سهارو پرڀ جو جتن ڪندا آهن. شايد اِنهيءَ ڪري ڪين اڌياتمڪ وشيه پرڀ لڳندا آهن. گوپ ڳولاڻي صاحب ان وشيه تي لکي ٿو:

جيون ڏينهڙا چارِ،
ڪلي گذارين يا رڙي،
سو تنهنجي اختيارِ.

(هائيڪو 12)

پويون اَچي پساهه،
لڪ ڪري ڪو ڪوششون،
نڪري ڪونه ٿو ساهه،

(هائيڪو 35)

پنجين ۽ آخرين ڀاڱي ۾ سماجڪ ۽ ٻيا وشيه ڏنل آهن. ان ڀاڱي ۾ به 126 هائيڪو آهن.

چوندا آهن ته هن دنيا ۾ ماءُ کان وڏو ڪوبه رشتو ڪونهي. پٽ ڪٽي ماءُ کي ڪيڏيون به تڪليفون ڏئي پر ماءُ ڪڏهن به پٽ تي ڪک پيو به ڪونه سهي سگهندي آهي. ڪجهه اهڙو ئي اظهار هن هائيڪو ۾ به آهي.

پٽ ۾ ايڏو موهه،
ڦاسيءَ تي چڙهندو ڏسي،
ماءُ مچي نه ڏوهه.

(هائيڪو 55)

भाॻु पहिरियों (प्रकृती)

ڀاڳ پهريون (پرڪرتي)

(1)

लहंदॾु सूरज गोलु,
सोन जो चकिरो चवां,
या हीरो अनमोलु!

لهندڙ سورج گول،
سون جو چڪرو چوان،
يا هيرو انمول !

(2)

उतर संदो वाउ,
कलेजो कंबण लॻे,
निकिरी वेंदो साहु!

اُتر سندو واءُ،
ڪليجو ڪنبڻ لڳي،
نڪري ويندو ساهه ! .

(3)

उभ में लालाई,
सूरजु रंग चिटे वयो,
होली जणु आई !

اُڀ ۾ لالائي،
سورج رنگ ڇِٽي ويو،
هولي ڄڻ آئي!

(4)

असुर जहिड़ी वेल
अमिरत जूं बूंदूं वसनि
योगी उथनि सवेल!

اَسُرَ جهڙي ويلَ،
اَمرت جون بوندون وسن،
يوگي اُٿن سويل!

(5)

सांवण जी गजिगोड़,
पखी वण छॾे उॾिया,
मोर मचायो शोर!

ساوڻ جي گجگوڙ،
پکي وڻ ڇڏي اُڏيا،
مور مچايو شور!

(6)

झरिणे जी झनिकार,
जणु परियूं आयूं लही
ॻाइन गीत गुंजार

جهرڻي جي جهنڪار،
ڄڻ پريون آيون لهي،
ڳائن گيت گنجار!

فهرست

وشيہ | صفحو

जुगनूंअ जी टिमि टिमि, थींदी कींअं हुन मंझां, ऊंदहि हीअ खतुम !	(14)	جُڳنوءَ جي ٽِمر ٽِمر، ٿيندي ڪيئن هن منجهان، اوندهه هيءَ ختم!
चण्ड खे लगो रोगु कामिण खां पीलो थियो, या अथसि को वियोगु !	(15)	چنڊ کي لڳو روڳ، ڪامڻ کان پيلو ٿيو، يا اَٿس ڪو ويوڳ!
रात कारी बाट, जणु वसाई कंहिं मथां कारंहिं जी बरसात !	(16)	رات ڪاري ٻات، ڄڻ وسائي ڪنهن مٿان ڪارنهن جي برسات!
वणनि झलिया बूर डिसंदे ई महबूब जा पवण लगा पूर !	(17)	وڻن جهليا ٻُور، ڏسندي ئي محبوب جا پوڻ لڳا پُور !
चण्ड संदी चाण्डाणि, जणु वसाए थो मथां मिठड़ी को सुरिहाणि	(18)	چنڊ سندي چانڊاڻ، ڄڻ وسائي ٿو مٿان، مِٺڙي ڪو سُرهاڻ!
लगो वाउ तिखो, केरु पयो थसि पोइतां जंहिं खां आहि भगो ?	(19)	لڳو واءُ تکو، ڪير پيو ٿس پوئتان جنهن کان آهه ڀڳو؟
पखियुनि खोलिया पर, हुब उथी हियांव में , मोटां पंहिंजे घर!	(20)	پکين کوليا پَر، حب اُٿي هيانوَ ۾، موٽان پنهنجي گهر !

अण मुंदाइतो मींहुं,	(7)	اَڻ مندائتو مينهن،
आहे ज॒णु महिमानु जो		آهي جڻ مهمان جو،
डि॒से वाट न डीं॒हुं!		ڏسي واٽ نہ ڏينهن!
ऊँचा उभा पहाड़,	(8)	اُونچا اُڀا پهاڙ،
यादि डि॒यारिनि डे॒ह खे		ياد ڏيارن ڏيهہ کي،
पका ठोस विचार!		پڪا ٺوس ويچار!
वणनि मंझि गा॒ईनि,	(9)	وڻن منجھہ ڳائن،
डे॒ई नियापो नींहं जो		ڏيئي نياپو نينهن جو،
पखी जागा॒ईनि !		پکي جاڳائن!
गुलिकंद जी सुरिहाण,	(10)	گلقند جي سُرهاڻ
जंहिं में घोटे आ भरी		جنهن ۾ گهوٽي آ ڀري
गुलिड़नि पंहिंजी जान!		گلڙن پنهنجي جان!
चांदनीअ जी चालि,	(11)	چانڊنيءَ جي چال،
आसिमान मां ज॒णु लथी,		آسمان مان جڻ لٿي،
ओढे उजिरी शाल !		اوڍي اُجري شال !
चण्ड में कारो दागु,	(12)	چنڊ ۾ ڪارو داغ،
शायद सूरनि आ कयो		شايد سورن آ ڪيو،
सीने में सोराख़ु!		سيني ۾ سوراخ!
टीटीहर जी टां,	(13)	ٽيٽيهر جي ٽان،
थो बु॒धाए जग॒ खे,		تو ٻڌائي جڳ کي،
मींहुं वसायां मां!		مينهن وسايان مان!

पखी लंवनि लाति, जणु शुक्राना था मञिनि. पूरी थी जो राति !	(28)	پکي لنون لات، جڻ شڪرانا ٿا مڃن پوُري ٿي جو رات!
मुखिड़ियुनि खोलियो मुखु, मदहोशीली महक सां, रूह खे आयो सुखु!	(29)	مکڙين کوليو مُکُ، مدهوشيلي مهڪ سان روح کي آيو سُکُ!
बादल जो छा ज़ोरु, वाउ जींअं जाडे लगे, ताडे उन जो मोड़ु !	(30)	بادل جو ڇا زورُ، واءُ جئن جاڏي لڳي، تاڏي ان جو موڙ !
पन चहचु सावा, छणिया रुति सरउ में, बसंत में जावा !	(31)	پن چهچ ساوا، ڇڻيا رُتِ سرءُ ۾، بسنت ۾ ڄاوا !
बुलिबुलि पई नचे, पिरूं पइजी विया अथसि बसंत थी अचे !	(32)	بُلبُل پئي نچي، پروُن پئجي ويا اَٿس، بسنت ٿي اَچي!
आगुड़ि आउं खड़ी, तोतनि तंवारूं कयूं, ईन्दो श्यामु वरी !	(33)	آڳُڙ آءٌ کَڙِي، طوطن تنواروُن ڪيون، ايندو شيامُ وري!
ततल धरती आहि, सूरजु पंहिंजे मुख मां जणु वसाई बाहि !	(34)	تتل ڌرتي آهہ، سورج پنهنجي مُک مان، جڻ وَسائي باهہ !

खडी लिकछिप खेलु, नेठि वञी तारा सुता, थींदी सुबह सवेल!	(21)	کيڏي لڪچپ کيل، نيٺ وڃي تارا سُتا، ٿيندي صبوح سويل !
डियारीअ जा डिआ, तारा जणु आकाश मां, पाइनि पिया लीआ	(22)	ڏياريءَ جا ڏيئا، تارا ڄڻ آڪاش مان، پائين پيا ليئا!
डीअनि जी कतार , जणु उडामनि उभु में सुहिणा कंग हज़ार !	(23)	ڏيئن جي قطار، ڄڻ اُڏامن اُڀ ۾، سھڻا ڪنگ هزار!
पता गुल टारियूं, वणु हिकड़ो नाला अलगि, थुड़ तोड़े पाड़ूं!	(24)	پتا گل ٽاريون، وڻ هڪڙو نالا اِلڳ، ٿڙ توڙي پاڙون!
सियारे जी थधि सवड़ि जींअं मोटी हुजे थधि तिहांई वधि!	(25)	سياري جي ٿڌ، سَوَڙِ جيئن موٽي هجي، ٿڌ تِنهان ئي وڌ!
पिरहफुटी प्रभात, चौंरी खणी चेल्हि ते, ओते आब हयात !	(26)	پرھ ڦُٽي پربھات، چونٽري کڻي چيلھ تي، اوتي آب حيات!
हल्की मिठिड़ी हीर तन में जागी गुदिगुदी. सिर में पवे सीर !	(27)	هلڪي مٺڙي هير، تن ۾ جاڳي گُدگُدي، سِرَ ۾ پوي سير !

(42)

सितारनि जी सेज,
रात जी राणी सुती,
वायूअ हंईं छेज !

ستارن جي سيج،
رات جي راڻي سُتي،
وايوءَ هنئين ڇيج!

(43)

कारा कारा मेघ,
आया ऐं विटिरी वया
निकितो सूरजु सेघ!

ڪارا ڪارا ميگهه،
آيا ۽ وٽري ويا،
نِڪتو سورج سيگهه !

(44)

बूंद बूंद बरसात,
जणु त डातरु पियो डिए,
मुंहुरुनि जी सौग़ात!

بوُند بوُند برسات،
جڻ تہ ڏاتر پيو ڏئي،
مُهرن جي سوغات !

(45)

उजिरो थियो आकासु,
सिज अचण जे शान में
पथिरियो जणु फरासु !

اُجرو ٿيو آڪاس،
سج اچڻ جي شان ۾،
پٿريو جڻ فراس !

(46)

आख़िर वाउ फिरी ,
बेड़ी जा विच सीर में ,
साहिल डांहुं मुड़ी !

آخر واءُ ڦِري،
ٻيڙي جا وچ سير ۾،
ساحل ڏانهن مُڙي !

(47)

गुल गुलाब लता,
महक बिनां सभु लगनि,
काग़ज़ जा पता !

گُلَ گلاب لتا،
مهڪ بنان سڀ لڳن،
ڪاغذ جا پتا!

(48)

पिपिल जूं पाड़ूं,
जणु समाधीअ में लुडनि
शिव जूं जटाऊं !

پپل جون پاڙون،
جڻ سماڌيءَ ۾ لُڏن،
شِوَ جون جٽائون !

(35)

काटियां घड़ी घड़ी,
लेकिन वणु वधंदो रहे,
अज़िखुदि वरी वरी!

ڪاٽيان گهڙِي گهڙِي،
ليڪن وڻ وڌندو رهي،
ازخود وَرِي وَرِي !

(36)

राहत भरी हीर,
कोन पर अंदर जी,
घटिजी सघी उकीर !

راحت ڀري هيرَ ،
ڪونہ پر اندر جي
گهٽجِي سگهِي اُڪير !

(37)

राहत भरी हीर,
साजन कारण दिल अंदर
उथंदी रही उकीर !

راحت ڀري هير،
ساجن ڪارڻ دل اَندر،
اُٿندي رهي اُڪير!

(38)

सागरु आहि विशाल,
आउं त लप पाणीअ जी
भरे थियुसि निहाल !

ساگر آهہ وشال،
آءٌ تہ لپ پاڻيءَ جي،
ڀري ٿيس نهال !

(39)

गुलशन थियो गुलिज़ारु,
जणु त कुदिरत खुदि ई,
कयो आहि सींगार!

گلشن ٿيو گلزار،
جڻ تہ قدرت خود ئي،
ڪيو آهہ سينگار !

(40)

जींअं बहार छाई,
दर्खत ऐं बूटनि में ,
जानि नईं आई !

جيئن بهار ڇائي،
درخت ۽ ٻوٽن ۾
جان نئين آئي !

(41)

झंग टकर बरपट,
सभु लंघे पहुची वई,
नदी सागर तट !

جهنگہ ٽَڪرَ برپَٽ،
سڀ لنگهي پهچي وئي
ندِي ساگر تٽ !

चांदनी ऐं चण्डु,	(56)	چانڊني ۽ چنڊ،
साॻियो आहे शिव जो,		ساڳيو آهي شِوَ جو،
उमा साणु संॿंधु !		اُما ساڻ سنٻنڌ!
जॾहिं गुल टिड़नि,	(57)	جڏهن گُل ٽڙن
रे कोठे भौंर भी		ري ڪوٺي ڀونئَر ڀي،
अची फेरा ॾियनि!		اَچي ڦيرا ڏين!
वण टिण पिया झूमनि,	(58)	وڻ ٽڻ پيا جهومن،
ॼणु हवा सां प्रेम जा,		ڄڻ هوا سان پريم جا،
भाकुर था पाइनि!		ڀاڪر ٿا پائن !
तोतनि जी कतार ,	(59)	طوطن جي قطار،
झंगल वारनि आ कई,		جهنگل وارن آ ڪئي،
शायदि फ़ौज तयार !		شايد فوّج تيار !
ऊंचा ऊंचा पेड़,	(60)	اونچا اونچا پيڙ،
ॾसिनि ऊंची मंज़िलि,		ڏسن اونچي منزل،
क़ाइम पुखिता पेर !		قائم پختا پير !
परिबतु पिणु थको ,	(61)	پربت پڻ ٿڪو،
पाए चादर बर्फ़ जी,		پائي چادر برف جي،
निण्ड में ॼणु सुतो !		ننڊ ۾ ڄڻ سُتو !
तारा सारी राति,	(62)	تارا ساري رات،
हिकु हिकु थी वेंदा रहिया,		هڪ هڪ ٿي ويندا رهيا،
जीअं थिए प्रभात !		جيئن ٿئي پريات!

सिजु थियो निर्वारु (49) سج ٿيو نروار،
..ओभर मां तिजला कढी, اوڀر مان تجلا ڪڍي،
ज॒णु का नई कुंवारि ! ڄڻ ڪا نئين ڪنوار !

पोपट खे ब॒ पर, (50) پوپٽ کي ٻہ پَرَ ،
हूंदो को नकाशु जंहिं, هوندو ڪو نقاش جنهن،
चटिया ही चित्र ! چٽيا هي چتر !

सागर जी छोली, (51) ساگر جي ڇولي،
चाहे पकड़णु चण्ड जी, چاهي پڪڙڻ چنڊ جي،
दामन ऐं चोली ! دامن ۽ چولي!

सूरज जी ताबशि, (52) سورج جي تابش،
थो उजारे ज॒ग खे, ٿو اُجاري جڳہ کي،
पाण सहे आतिश! پاڻ سَهي آتش !

ओभर डा॒हुं निहार, (53) اوڀر ڏانهن نهار،
आशाउनि जा गुल खणी, آشائن جا گل کڻي،
सिजु बीठो आ तयारु! سج بيٺو آ تيار !

दुहिल ढोल मृदंग, (54) دُهِلَ ڍول مردنگ،
ककिरनि ज॒णु शरू कई, ڪڪرن ڄڻ شروع ڪئي،
बिजलीअ सां ई जंग ! بجليءَ سان ئي جنگہ !

दुहिल ढोल मृदंग, (55) دُهِلَ ڍول مردنگہ،
ज॒णु त ककिरनि ज॒ञ कढी, ڄڻ تہ ڪڪرن ڄڃ ڪڍي،
वि॒जु खे वठी संग ! وڄ کي وٺي سنگ !

(70)

अंबनि झलियो बूरू,
जणु सुहागिणि जो बखे,
जोभनु रूपु ऐं नूरु !

انبن جهليو ٻوُر،
جڻ سهاڳڻ جو ٻکي،
جوڀن روپ ۽ نوُر !

(71)

चण्ड छिणिकी अछाणि,
पर न कोई सूरदासु,
माणे सघे चांडाणि !

چنڊ ڇڻڪي اَڇاڻ،
پر نہ ڪوئي سورداس
ماڻي سگهي چانڊاڻ!

(72)

बड़ जी घाटी छांव,
माउ बणिजी प्यार मां
हवा थफिके हियांवु!

ٻڙ جي گهاٽي ڇانوَ،
ماءُ ٻڻجي پيار مان،
هوا ٿڦڪي هيانوَ !

(73)

थधी उस वणी,
जणु त सूरजु समुण्ड मां
निकितो टुबियूं हणी !

ٿڌي اُس وڻي،
جڻ تہ سورج سمنڊ مان،
نڪتو ٽٻيون هڻي !

(74)

सूरज जूं बाखूं,
कींअं अची वणनि जे,
शाखुनि में फाथियूं !

سورج جون ٻاکون،
ڪئن اَچي وڻن جي،
شاخن ۾ ڦاٿيون !

(75)

भिंभोरियूं आयूं,
गुलनि पिणु प्यार मां,
बांहूं फहिलायूं!

ڀنڀوريون آيون،
گلن پڻ پيار مان،
ٻانهون ڦهلايون !

(76)

दिलकशु आ मन्ज़रु
दिलि चवे तरसी पवां
साहु पटियां पल भर !

دلڪش آ منظر،
دل چوي ترسي پوان،
ساهہ پٽيان پل ڀر!

हरहंधि आ वणिकार,
आई रुत बसंत जी,
करे नओं सींगार!

(63)

هر هنڌ آ وڻڪار،
آئي رُت بسنت جي،
ڪري نئون سينگار !

महक किथां आई,
राति पिणु मदिहोश थी
निण्ड में समाई !

(64)

مهڪ ڪٿان آئي،
رات پڻ مدهوش ٿي،
ننڊ ۾ سمائي !

कोइल कूक करे,
पक सां अंब जो बाग़ु भी
हूंदो कोन परे !

(65)

ڪوئل ڪُوڪ ڪري ،
پڪ سان اَنب جو باغ ڀي،
هوندو ڪونہ پري !

परिबत वटां हली,
नदी मुक्त थी वञे,
सागर साणु मिली!

(66)

پربت وٽان هلِي،
ندي مڪت ٿي وڃي،
ساگر ساڻ ملي!

ठोठु सुकल धरिती,
हिकिड़ीअ ई फूहार सां,
पेई शीतल थी !

(67)

ٺوٺُ سُڪل ڌرتي،
هڪڙيءَ ئي ڦوهار سان،
پيئي شيتل ٿي !

कूंजिनि जो टोलो,
गडिजी उडनि उभ में,
जणु उड़नि खटोलो !

(68)

ڪونجن جو ٽولو،
ڳڏجي اُڏن اُڀ ۾،
ڄڻ اُڙن کٽولو !

तेज़ु हले पवन,
शायद कंहिं तूफान जा,
पिरूं था पवनि !

(69)

تيز هلي پَوَنِ،
شايد ڪنهن طوفان جا،
پروُن ٿا پون !

(84)

गांयूं वाट वरनि,
कलिकलि कंदड़ घंटियूं,
गिचीअ मां खड़िकनि

ڳانيون واٽ ورن،
ڪل ڪل ڪندڙ گھنٽيون،
ڳچيءَ مان ڪڙڪن !

(85)

खण्डहर वीरानियूं,
था बुधाईनि दुख भरियूं,
कौड़ियूं कहाणियूं !

کنڊهر ويرانيون
ٿا ٻڌائن ڏک ڀريون،
ڪوڙيون ڪهاڻيون !

(86)

आई मुंद बहार,
गुलनि गडु टिड़ी पिया,
कण्डा चुंहुंबिदार!

آئي مند بهار،
گُلن گڏ ٽڙي پيا،
ڪنڊا ڇنبدار !

✧✧✧✧

सूरज डांहुं निहारि,	(77)	سورج ڏانھن نھار،
कींअं पियो गुलिड़नि मथां		ڪيئن پيو گلڙن مٿان
ओते पंहिंजो प्यार !		اوتي پنھنجو پيار !
सावा चहचु पता,	(78)	ساوا چھچ پتا،
सरउ ईंदे शाख मां,		سرءُ ايندي شاخ مان،
पंहिंजो पाण टुटा!		پنھنجو پاڻ ٽٽا !
गुलशन में बहार,	(79)	گلشن ۾ بھار،
जणु त माउ पुट खे,		ڄڻ تہ ماءُ پٽ کي،
डिए वेठी प्यार !		ڏئي ويٺي پيار !
समुण्ड मथां छोलियूं,	(80)	سمنڊ مٿان ڇوليون ،
टपनि गाईनि नाचु कनि,		ٽپن ڳائن ناچ ڪن،
जणु के सहेलियूं !		ڄڻ ڪي سھيليون !
मन में लख झोरियूं,		من ۾ لک جھوريون،
ईंदियूं ऐं वेंदियूं रहियूं ,	(81)	ايندیون ۽ ويندیون رھيون،
सागर जूं छोलियूं!		ساگر جون ڇوليون!
कमलु थियो कोमल,		ڪمل ٿيو ڪومل ،
शायदि रूहु परीअ जो,	(82)	شايد روحُ پريءَ جو،
आहि मंझिस फाथलु!		آهہ منجھس ڦاٿل !
अधु खुलियल कलियूं,		اڌ کليل ڪليون،
जणु त मन जी गाल्हि का,	(83)	ڄڻ تہ من جي ڳالھہ ڪا،
चवणु चाहीन थियूं !		چوڻ چاھين ٿيون!

(7)

ज़ीनति ऐं जमालु,
असीं तोखे छा चऊं,
कुदिरत जो कमालु !

زينت ۽ جمال
اَسين توکي چا چئون،
قدرت جو ڪمال!

(8)

कंदी छा हीअ बाहि,
मां त खुद आहियां थियो,
मुहबति में तबाह !

ڪندي چا هيءَ باھ،
مان تہ خود آهيان ٿيو ،
محبت ۾ تباھ!

(9)

हुसनु जल्वेदारु,
अंधा पिणु ॾिसी सघनि,
अहिड़ो तजलेदारु!

حسن جلويدار،
اَندا پڻ پسي سگهن،
اهڙو تجليدار!

(10)

आगि मंझां दूंहाँ,
निकिरी आया ॼणु फुटा,
दिलि मां दर्द नवां!

آگ منجهان دونهان،
نڪري آيا جڻ ڦُٽا،
دل مان درد نوان !

(11)

दुखनि ॾुधी मां,
तोड़े साहिबु वॾु करे,
सपिनो सो भांयां !

ڏکن ڏُڌي مان،
توڙي صاحب وڏُ ڪري،
سپنو سو ڀانيان !

(12)

आशिक़ अजबु ज़ाति,
राति चवनि ॾींहं खे
ॾींहु अथनि ॼणु राति!

عاشق عجب ذات
رات چون ڏينهن کي،
ڏينهن آٿن جڻ رات !

(13)

सुती सोनीअ सेज,
अथसि अडिको दिलि में,
होतु न मोटियो सेघ!

سُتي سونيءَ سيج،
اَٿس اُڊڪو دل ۾،
هوت نہ موٽيو سيگهہ !

भागु बियों (रोमनवी)		پاڱ ٻيون (رومانوي)
करे भलि इनकारु, अखियूं लेकिन कनि पयूं खुशीअ जो इज़िहारु!	(1)	ڪري ڀل اِنڪار، اَکيون ليڪن ڪن پيون، خوشيءَ جو اِظهار!
नींगरि खूह खड़ी, गहिणो लाहे लज जो, प्रीतम लाइ रड़ी !	(2)	نينگر کوھ کڙي، ڳهڻو لاهي لڄ جو، پريتم لاءِ رَڙي!
उधिमा तूफानी, दिलि अंदरि ईंएं नचनि, जणु घाघरि में पाणी !	(3)	اُڌما طوفاني، دل اَندر اِئين نچن، ڄڻ گهاگهر ۾ پاڻي!
यारनि जूं यारियूं, जान भलि हली वञे, कोन अलगि घारियूं !	(4)	يارن جون ياريون، جان ڀل هلي وڃي، ڪونہ الڳ گهاريون!
हुब कयो हैरान, जेसींताईं हू अचे, निकिरी वेंदा पिरान !	(5)	حب ڪيو حيران جيستائين هو اَچي، نڪري ويندا پران!
सांवण जी बरसात, नेण पिरींअ जे यादि में रोअनि सारी राति !	(6)	سانوڻ جي برسات، نيڻ پرينءَ جي ياد ۾، روئن ساري رات!

(21)

वाउ वाचूड़ो मींहु,
तती थधी हिक समान,
हुजे अहिड़ो नींहु !

واءُ واچوڙو مينهن،
تتي ٿڌي هڪ سمان،
هجي اهڙو نيهن !

(22)

हुयसि त अयाणी,
ऐब डि॒ठाऊं कीन की,
बणयाऊं राणी !

هيس تہ اَياڻي
عيب ڏٺائون ڪين ڪي،
بڻايائون راڻي !

(23)

मूं खे तिनि जी ताति,
कोन जिनि सांभर लधी,
अहिड़ी तिनि जी ज़ाति!

مون کي تِنِ جي تات،
ڪونہ جن سانير لڌي،
اهڙي تن جي ذات !

(24)

मिठिड़ा मिठिड़ा अंब,
आहीं सभ खां पर मिठो,
मुंहिंजा तूं जानिब !

منڙا منڙا اَنب،
آهين سڀ کان پر منو
منهنجا تون جانب !

(25)

हलिको ल॒गो वाउ,
आंचलु जो खिसिकी वयो,
चिमिक्यो शर्मु हयाउ !

هلڪو لڳو واءُ،
آنچل جو کسڪي ويو،
چمڪيو شرم حياءُ !

(26)

मोटी अचु मिठा,
घड़ियूं थियूं युग ल॒गनि,
वरिहिय छा थींदा !

موٽي اچ مٺا،
گهڙيون ٿيون يگ لڳن،
ورهيہ ڇا ٿيندا !

(27)

भाकी हुन पाती,
अखियूं खोले छा डि॒सां,
पंहिंजी ई छाती !

ڀاڪي هن پاتي،
اکيون کولي ڇا ڏسان،
پنهنجي ئي ڇاتي !

दिलि त आखिर दिलि, खिन में वञे मोम थी, घड़ीअ में संगदिलि !	(14)	دِل تہ آخر دِل، کن ۾ وڃي موم ٿي، گھڙيءَ ۾ سنگدل !
सुतल सूर उसाट, दिलि में अथिया कर खणी, विज̱ु जा ज̱णु चिमकाट !	(15)	سُتل سوُر اُسات، دل ۾ اُٿيا کر کڻي، وڄ جا جڻ چمڪات !
गोरीअ मुंहु ढकियो , ज̱णु उजाले ड̱ींह खे राति ग̱िही छड̱ियो !	(16)	گوريءَ منهن ڍڪيو، جڻ اُجالي ڏينهن کي، رات ڳھي ڇڏيو !
ग̱ाल्हियुनि में बि मिठो, सुरिमो चोराए वियो, अखियुनि कोन ड̱िठो !	(17)	ڳالهين ۾ بہ مٺو، سرمون چورائي ويو، اَکين ڪونہ ڏٺو !
अखियुनि खां ओझलि, पर ओड̱ो दिलि में, अहिड़ो सो सोढलु!	(18)	اکين کان اوجھل، پر اوڏو دل ۾، اَهڙو سو سوڍل !
नूरी नेण ब̱रनि, जींअं टांडाणा उभ में, टिमि टिमि कंदा रहनि !	(19)	نوُري نيڻ ٻرن، جئن تانداٹا اُڀ ۾، ٽِمِ ٽِمِ ڪندا رهن !
जीवन थी दुशिवार, मौतु भी आहे कंदो, अचण खां इंकार!	(20)	جيون ٿي دشوار ، موُت ڀي آهي ڪندو، اَچڻ کان اِنڪار !

(35)

नेणनि नीरु गड़ियो,
पर जुदाईअ जो जलियो,
सीनो कोन ठरियो!

نيڻن نيرُ ڳڙيو،
پر جُدائيءَ جو جليو،
سينو ڪو نہ ٺريو !

(36)

सोन वर्ण गोरी,
या त ठही सोन मां,
या सूरज जी छोरी !

سون ورن گوري
يا تہ ٺهي سون مان،
يا سورج جي ڇوري !

(37)

मेन्दीअ रता अंग,
जणु फुरे आई हुजे,
इण्डलठ खां सत रंग!

مينديءَ رتا انگ،
جڻ ڦُري آئي هجي،
اندلٺ کان ست رنگ !

(38)

श्यामल हुन जी देहि,
संझा जणु लिकी हुजे ,
कोन्हे को संदेह !

شيامل هن جي ديهہ،
سنجها جڻ لڪي هجي،
ڪونهي ڪو سنديهہ !

(39)

छांयो छो अंधकारु?
उस में कोठे ते खड़ी,
नारि सुकाए वार !

ڇانيو ڇو اَنڌڪار؟
اُس ۾ ڪوٺي تي کڙي،
نار سُڪائي وار !

(40)

दिलि त आखिर दिलि,
रतु मास मां जा ठही,
कहिड़ो तंहिं अकुलु !

دِلِ تہ آخر دِلِ،
رت ماس مان جا ٺهي،
ڪهڙو تنهن عقل !

(41)

नदी तारूंतार
डिजां छो, मुंहिंजो वसे,
हुन पासे मेहारु !

ندي تارونتار،
ڊجان ڇو، منهنجو وسي،
هن پاسي ميهار !

दिलि में दूद दुखनि समुण्ड सारो पी वञां, घटिजे कोन जलनि !	(28)	دِل ۾ دودُ دکن، سِمنڊ سارو پي وڃان، گھٽجي ڪونہ جَلنِ !
थी वाटूं निहारियां, सज॒णु शल मोटी अचे, हंज॒ूं थी हारियां !	(29)	ٿي واٽون نھاريان، سڄڻ شل موٽي اَچي ھنجون ٿي ھاريان !
अखियूं जड॒हिं मिलनि, राज़ दिलि जा केतरा, झटि में चई वठनि!	(30)	اکيون جڏھن مِلنِ، راز دل جا ڪيترا، جھٽِ ۾ چئي وَٺنِ !
चप रहिया चुपि, पाठ लेकिन प्रीत जा, पड़॒हियासीं गुपछुप !	(31)	چَپ رھيا چُپِ، پاٺ ليڪن پريت جا، پڙھياسين گُپ چپ!
रिश्ता नाता कुलु, जग॒ सां टोड़े मूं चयो, हाणि त मिठिड़ा मिलु !	(32)	رشتا ناتا ڪُلُ، جڳ سان ٽوڙي مون چيو، ھاڻ تہ مِٺڙا مِلُ !
वरिहियनि संदी आस , साह में सांढे रखी, नेठि त थींदी रास!	(33)	ورھين سندي آس، ساھہ ۾ سانڍي رکي، نيٺ تہ ٿيندي راس !
चड़॒ही चोट जबल, ससुई थी सदि॒ड़ा करे, मोटु॒ सिघो पुनहल !	(34)	چڙھي چوٽ جبل ، سَسئي ٿي سڏڙا ڪري، موٽ سِگھو پنھل !

नाहकु जोड़ियो नींहु, रातियूं गुज़िरनि बेचैन डिघा थी विया डींहं !	(49)	ناحق جوڙيو نينهن، راتيون گذرن بي چئن، ڊگها ٿي ويا ڏينهن !
आहियां त अयाणी , तूं अर्ची लिकी पवां, थी शर्म खां पाणी !	(50)	آهيان تہ اَياڻي ، تون اَچين لڪي پوان، ٿي شرم کان پاڻي !
गल लालु लालाई, जणु त ओभर मां छणी, आहि उषा आई !	(51)	ڳَلَ لال لالائي، ڄڻ تہ اوير مان ڇڻي، آهہ اُشا آئي !
दिसंदे तुंहिंजी सूंहं, तारनि थी ककरनि पुठियां, वञी लिकाया मूंहं !	(52)	ڏسندي تنهنجي سوُنهن، تارن ٿي ڪڪرن پنيان وڃي لڪايا موُنهن!
मोटी आयो घरि, मां चवां मलाइकनि, कयो मूं सां वडु !	(53)	موٽي آيو گهر، مان چوان ملائڪن، ڪيو مون سان وڙُ !
अचु अबाणीअ अडि , तोखे सारिनि सरितियूं, रोअनि गडो गडि !	(54)	اچ اَباڻيءَ اَڏِ، توکي سارن سرتيون، روئن گڏو گڏِ !
डिसी तुंहिंजो नूरु, मन में जागी गुदगुदी तन में मिठिड़ो सूरु!	(55)	ڏسي تنهنجو نوُر، من ۾ جاڳي گُدگُدي، تن ۾ مٺڙو سوُر !

अॻेई सुहिणी,
वेतरि मिठीअ मुर्क सां,
वेई दिलि खणी !

(42)

اڳي ئي سهڻي،
ويتر مٺيءَ مرڪ سان،
ويئي دل کڻي !

कचिड़ो कचिड़ो थांउ,
सुहिणी सीर तरी वई,
वठी प्यार जो नाउं!

(43)

ڪچڙو ڪچڙو ٿانءُ،
سهڻي سير تري وئي،
وٺي پيار جو نانءُ !

दिल में दर्द घणा,
हिक हिक मां उभिरी पिया,
सवें सूर नवां!

(44)

دل ۾ درد گهڻا،
هڪ هڪ مان اُڀري پيا،
سوين سوُر نوان !

कमरि जो लिचिकणु,
ॼणु सपेरे जे अॻियां
नचे का नांगिणि !

(45)

ڪمر جو لچڪڻ،
جڻ سپيري جي اَڳيان،
نچي ڪا نانگڻ!

मरंदसि मुश्किल सां,
पर दिलासो ॾींमि जे
मौति थिए आसान !

(46)

مرندس مشڪل سان،
پر دلاسو ڏينم جي،
موت ٿئي آسان !

चूड़ियुनि जी खनिखनि ,
सारी राति वियोग जी,
कथा पेयूं कनि!

(47)

چوڙين جي کَنِ کَنِ،
ساري رات ويوڳ جي،
ڪٿا پيئون ڪن !

उॾिरी वेई कूंज,
दिलि में पर वॼंदी रही,
यादुनि भरी गूंज !

(48)

اُڏري ويئي ڪونج ،
دل ۾ پر وڄندي رهي،
يادن ڀري ڳونج !

(63)

अहिड़ो चड़हियो रंगु,
प्रीतमु हिकु मिठो लगे,
विसिरियो सरितियुनि संगु!

اَهڙو چڙهيو رنگ،
پريتم هڪ مٺو لڳي،
وسريو سرتين سنگ !

(64)

जडहिं बि गाल्हाए,
हीरनि मोतियुनि जी झड़ी,
मुख मां केराए !

جڏهن به ڳالهائي،
هيرن موتين جي جَهڙي،
مُک مان ڪيرائي !

(65)

राधा ऐं मीरां,
केरु भला चई सघे,
कंहिं जी वधि पीड़ा !

راڌا ۽ ميران،
ڪير ڀلا چئي سگهي،
ڪنهن جي وڌ پيڙا !

(66)

कींअं थींदो ठाहु,
न मूं ई तोखे सडियो,
न तो ई चयो आउ !

ڪيئن ٿيندو ٺاهه،
نه مون ئي توکي سڏيو،
نه تو ئي چيو آءُ !

(67)

यारनि जूं यादियूं,
के अचनि खुशी खणी,
पर के पीड़ाऊं !

يارن جو ياديون،
ڪي اچن خوشي کڻي،
پر ڪي پيڙائون !

(68)

अचणु पंहिंजे वसि,
सिक में जो बधिजी वञे
वञण में बेवसि !

اچڻ پنهنجي وَسِ،
سڪ ۾ جو ٻڌجي وڃي،
وڃڻ ۾ بيوس !

(69)

चुमी चप नर्म,
तपु वधियो शरीर जो,
स्वास थिया गर्म!

چُمي چپ نرم،
تپُ وڌيو شرير جو،
سواس ٿيا گرم !

बूंदूं थियूं वसनि, कांध बिनां कुंवारि खे, सुयूं ॼणु चुभनि !	(56)	بوندون ٿيون وسن، ڪانڌ بنان ڪنوار کي، سُيون ڄڻ چڀن !
आई हूर परी, पहिरे वेसु शरीर जो, गर्भ मंझां निकरीं !	(57)	آئي حوُر پري، پهري ويس شرير جو، گرڀ منجهان نڪري !
ॻोड़हनि जी बरसात, ठारे मन जे आग खे, थिए रूह बि शांत!	(58)	ڳوڙهن جي برسات، ٺاري من جي آگ کي، ٿئي روح بہ شانت !
कोमल तुंहिंजी जानि, रेशम जे कपड़नि कया, पिणि उन ते निशान !	(59)	ڪومل تنهنجي جان، ريشم جي ڪپڙن ڪيا، پڻ ان تي نشان !
सागर में त उभारु, शायदि प्रीतम आ पठियो, शुभु को समाचार!	(60)	ساگر ۾ تہ اُڀارُ، شايد پريتم آ پٺيو، شڀ ڪو سماچار !
कीअं तो गुलु चवां , गुल त ॼमे खाक मां, तूं पर ज्योति मंझां!	(61)	ڪيئن تو گُلُ چوان، گل تہ ڄمي خاڪ مان، تون پر جوت منجهان !
परदेसीअ जो प्यारु, टिकियलु जीअं गुलाब ते शबनम बूंदूं चार !	(62)	پرديسيءَ جو پيار ، ٽڪيل جيئن گلاب تي، شبنم بوندون چار!

दिलि जे झूले ते ,	(77)	دل جي جھولي تي،
यादि तुंहिंजे प्यार जी,		ياد تنھنجي پيار جي،
हरिदमु थी झूले !		ھردم ٿي جھولي !
गीत ठही आया,	(78)	گيت ٺھي آيا،
लेकिन महमाननि मोट जा,		ليڪن مھمانن موٽ جا،
शुरू कया साया !		شروع ڪيا سعايا !
ॿांह में बाज़ूबंद,	(79)	ٻانھن ۾ بازوٻند،
ॼणु जवानी कैद में,		ڄڻ جواني قيد ۾،
चाहे टोड़णु बंद!		چاھي ٽوڙڻ بند !
तो जो छेड़ियो राॻु,	(80)	تو جو ڇيڙيو راڳُ،
रोम रोम ठरी पई,		روم روم ٺري پئي،
जज़िबा थिया सुजाॻु !		جذبا ٿيا سجاڳُ !
उल्फ़त जी आतिश,	(81)	اُلفت جي آتش،
ठोठ दिलि साई करे,		ٺوٺ دل سائي ڪري،
वसी ॼणु बारशि!		وسي ڄڻ بارش !
तुंहिंजो उहदु पको,	(82)	تنھنجو عھدُ پڪو،
लेकिन मूं ई प्यार में ,		ليڪن مون ئي پيار ۾،
पंहिंजो कौलु भॻो !		پنھنجو قوَل ڀڳو !
हुजे अहिड़ी कुंवार,	(83)	ھجي اھڙي ڪنوار،
ढकु हयाव जो सिर ते,		ڍڪُ حياءَ جو سِرَ تي،
शर्म सां तारूंतार !		شرم سان تارونتار !

ही कहिड़ो प्यार, ठून्ठ लगे , शुरू थिए , आपस में तकरार !	(70)	هي ڪهڙو پيار، نونٽ لڳي، شروع ٿئي، آپس ۾ تڪرار !
लफ़्ज़ सभु बे जान, करे सघिया न मुंहिंजे, दर्दनि जो ब्यानु !	(71)	لفظ سڀ بي جان، ڪري سگهيا نہ منهنجي، دردن جو بيان !
पवे कोन समाउ, ज़खमु आ ताज़ो अञां, ताज़ो आहे घावु !	(72)	پوي ڪونہ سماءُ، زخم آ تازو اَڃان، تازو آهي گهاءُ !
हीअ मौसम तन्हाई, यादि तुंहिंजीअ में अला, दिलि भरिजी आई !	(73)	هيءَ مؤسم تنهائي، ياد تنهنجيءَ ۾ اَلا، دل ڀرجي آئي !
उणितुणि सारी राति, कडहिं फुटंदी प्रहु जो, तोसां थींदी ताति !	(74)	اُڻ تڻ ساري رات، ڪڏهن ڦٽندي پره جو، توسان ٿيندي تات !
सभ खां निराली, साहिब तोखे आ घड़ियो, वांदो थी खाली !	(75)	سڀ کان نرالي، صاحب توکي آ گهڙيو، واندو ٿي خالي !
ईंदें घिड़ी घरि, लिकायां तोखे लोक खां वेड़हे दिलि अंदर !	(76)	ايندين گِهڙي گهر، لڪايان توکي لوڪ کان، ويڙهي دل اندر !

चण्ड ! लहीं मतां,	(91)	چنڊ ! لهين متان،
भलि त पर कटिया हुजनि,		پل تہ پرَ ڪٽيا هجن،
उॾिरी ईंदसि मां !		اُڏري ايندس مان !
तोड़े थकिजनि पेर,	(92)	توڙي ٿڪجن پير،
हथन ते बि हली अचां,		هٿن تي بہ هلي اَچان،
कंदियसि कान अवेर!		ڪنديس ڪانہ اوير !
दिलि खे ॾेई दलबो,	(93)	دل کي ڏئي دلبو،
चोरु सभु फुरे वियो,		چور سڀ ڦري ويو،
पतो कोन पियो !		پتو ڪونہ پيو !
मिलणु थियो मुहालु,	(94)	مِلڻ ٿيو محال،
तूं अखियुनि खां माज़ूरु,		تون اکين کان معذور،
मां हलण खां बेहालु !		مان هلڻ کان بي حال !
आंसुनि जो दरियाहु,	(95)	آنسن جو درياهہ،
वहंदो रहियो अणरुकियो,		وهندو رهيو اڻ رُڪيو،
तोड़े निकतो साहु !		توڙي نڪتو ساهہ !
तारन जे हुन पार,	(96)	تارن جي هن پار،
युगनि खां वेठो करे,		يگن کان ويٺو ڪري،
को मुंहिंजो इन्तज़ार !		ڪو منهنجو اِنتظار !
अखियुनि जी आलाणि,	(97)	اکين جي آلاڻ،
साफु ज़ाहिर थी करे,		صاف ظاهر ٿي ڪري،
रुनो अथसि हाणि !		رنو اٿس هاڻ !

इश्कु त ख़ुवारी, ख़ुवारी जो सही सघे, बाज़ी तंहिं मारी !	(84)	عشق تہ خواري، خواري جو سهي سگهي، بازي تنهن ماري !
पड़दे जे पोयां, डि॒ठुमि तोखे जीअं डि॒से, चण्डु ककिरनि मां	(85)	پڙدي جي پويان، ڏٺم توکي جيئن ڏسي، چنڊ ڪڪرن مان !
चण्ड जूं कलाऊं, अलबेली कंहिं नारि जूं, दिलकश अदाऊं!	(86)	چنڊ جون ڪلائون، البيلي ڪنهن نار جون، دلڪش ادائون !
मुंहिंजा सारा गीत, कथे कोन सघिया कडी॒, तुंहिंजी पूरन प्रीत!	(87)	منهنجا سارا گيت، ڪٿي ڪونہ سگهيا ڪڏي، تنهنجي پورن پريت !
मुहबत संदो मचु, दिलि अंदर ब॒रंदो रहे, केरु न ज॒ाणे सचु !	(88)	محبت سندو مَچُ، دل اندر ٻرندو رهي، ڪير نہ ڄاڻي سچ !
आम्हूं ऐं साम्हूं, वेही कयूं ग॒ाल्हिड़ियूं, प्यार भरियूं प्यारियूं !	(89)	آمهون ۽ سامهون، ويهي ڪيون ڳالهڙيون، پيار ڀريون پياريون !
दिलि संभाले वेहु, चोर चका धाड़ेल पिया, घुमनि सारो डे॒हु !	(90)	دِلِ سنڀالي ويهہ، چور چڪا ڌاڙيل پيا، گهمن سارو ڏيهہ!

चहिरे ते चगां, जणु त चण्डु डिसिजे पयो, टारियुनि जे पोयां !	(105)	ڇهري تي ڇڳان، جڻ تہ چنڊ ڏسجي پيو، ٽارين جي پويان !
भाजियुनि जी खारी, सिर ते खणी जो हली, छाती थी भारी !	(106)	ڀاڄين جي کاري، سِرَ تي کڻي جو هلي، ڇاتي ٿي ڀاري !
चण्ड ! सचु चवां, कडहिं उभरें सेघ में , कडहिं पई तरसां !	(107)	چنڊ ! سچ چوان، ڪڏهن اُڀرين سيگهہ ۾، ڪڏهن پئي ترسان !
सुतल सूर उथिया, वाउ लगंदे बाहि मां, उला जणु उडिया !	(108)	سُتل سوُر اُٿيا، واءُ لڳندي ٻاهہ مان، اُلا جڻ اُڏيا !
अखियूं थियूं अंधियूं, ओसीड़ो युगनि जो, सही कोन सघियूं !	(109)	اکيون ٿيون انڌيون، اوسيڙو يڳن جو، سهي ڪونہ سگهيون !
कहिरी अथसि लोड, थींदो कोई ज़लज़िलो, या का ईंदी बोडि !	(110)	ڪهري اٿس لوڏ، ٿيندو ڪوئي زلزلو، يا ڪا ايندي ٻوڏ !
निंड कान आई, तोड़े हर लिङ में, बेसुरती छाई !	(111)	ننڊ ڪانہ آئي، توڙي هر هڪ لڱ ۾، بي سرتي ڇائي !

बीठो हो पोयां,
खेसि वेठे खतु लिखियो ,
अहिड़ी चरी मां,

(98)

بيٺو هو پويان،
کيس ويٺي خط لکيو،
اهڙي چرِي مان !

ओह! मुंहिंजा राणा,
माखीअ खां मिठा लगनि,
तुंहिंजा ओराणा !

(99)

اوهه ! منهنجا راڻا،
ماکيءَ کان مٺا لڳن،
تنهنجا اوراڻا !

तोबह ! जे बोलियां,
दुनिया चप सुबी छडिया,
अखियुनि सां कोठियां !

(100)

توبهه ! جي ٻوليان،
دنيا چپ سُبي ڇڏيا،
اکين سان ڪوٺيان !

दुआ कीअं कयां,
आहियां मां खुदि मंगितो,
दरि दरि बीख पिनां !

(101)

دُعا ڪيئن ڪيان،
آهيان مان خود منگتو،
دَرِ دَرِ بيک پنان !

तुंहिंजूं ही अदाऊं,
फिरी वञनि घड़ीअ में,
जींअं उभ में घटाऊं !

(102)

تنهنجون هي ادائون،
ڦري وڃن گهڙيءَ ۾،
جيئن اُڀ ۾ گهٽائون !

आहियां वणजारो,
दिलि बदले दिलि वठां,
प्यारनि सां प्यारो !

(103)

آهيان وڻجارو،
دل بدلي دل وٺان،
پيارن سان پيارو !

मखण जहिड़ी जानि,
मतां निकरें उस में,
रिजी पवंदीअं पाण !

(104)

مکڻ جهڙي جانِ،
متان نڪرين اُس ۾،
رِجي پوندينءَ پاڻ!

वञां छो कशमीर,	(119)	وڃان چو ڪشمير،
साम्हूं आहीं तूं खड़ी,		سامهون آهين تون کڙي،
कुदिरत जी तस्वीर !		قدرت جي تصوير !
शाइरु थियो मजबूर,	(120)	شاعر ٿيو مجبور،
शैर साड़े बाहि में,		شعر ساڙي باھ ۾،
सीअ कयांई दूर!		سيءُ ڪيائين دوُر !
मेंदी वञे लही,	(121)	ميندي وڃي لهي،
रंगु सिक जो जीअ तां		رنگ سڪ جو جيءَ تان،
सघे कोन डही !		سگهي ڪونہ ڏهي !
लुड़िकनि जी लड़ी,	(122)	لُڙڪن جي لڙي،
उन जे हर हिक लुड़िक मां,		ان جي هر هڪ لڙڪ مان،
माल्हा हीअ जड़ी !		مالها هيءَ جڙي !
अहिड़ो मुंहिंजो हालु,	(123)	اهڙو منهنجو حال،
गाल्हियूं करियां पाण सां,		ڳالهيون ڪريان پاڻ سان،
पुछां सौ सवाल !		پڇان سوءُ سوال !
दर्द भरियूं दांहूं,	(124)	درد ڀريون دانهون،
दिलि में ई दबिजी वयूं,		دل ۾ ئي دٻجي ويون،
बिरह जूं बाहियूं !		برھ جون باهيون !
प्यार भरी निगाह,	(125)	پيار ڀري نگاھ،
मुअल जे भी जान में,		مُئل جي ڀي جان ۾،
पइजी वञे साहु!		پئجي وڃي ساھ !

चाहियां कोन अंबार, हिकड़ी जीअण वास्ते, प्यार भरी निहार !	(112)	چاهيان ڪونہ انبار، هڪڙي جيئڻ واسطي، پيار ڀري نهار !
मुखिड़ो उभ समान, तंहिं में हीरो नक जो, चमके सिज जियां !	(113)	مکڙو اُڀ سمان، تنهن ۾ هيرو نڪ جو، چمڪي سج جيان !
खिसिकी वियो आंचलु, जणु चंद्रमा जे मथां, हटिजी वियो बादलु !	(114)	کسڪي ويو آنچل، جڻ چندرما جي مٿان، هٽجي ويو بادل !
आला वार गड़नि, बूंदू बणिजी जान ते, मोती थियो पवनि !	(115)	آلا وار ڳڙن، بوندون بڻجي جان تي، موتي ٿيو پون !
गुसो तुंहिंजो लालु, रोजु हिति होली जले, उडरे लाल गुलाल!	(116)	غصو تنهنجو لال، روز هت هولي جلي، اُڏري لال گُلال !
परदेसीअ जा पूर, जींअं पवनि सूआ चुभनि, दिलि कनि चिकना चूर !	(117)	پرديسيءَ جا پوُر، جئن پون سوئا چڀن، دل ڪن چڪنا چوُر!
मरण सौलो यार, पर न थिजे कंहिंजे, अखियुनि जो शिकार !	(118)	مرڻ سؤلو يار، پر نہ ٿجي ڪنهن جي، اکين جو شڪار !

भागु टियों (तन्ज़)		ڀاڳ ٽيون (طنز)
गंगा जो इश्नान, मनु त मेरो ई रहियो, छा जी करें वखाण !	(1)	ڳنگا جو اِشنان، من تہ ميرو ئي رهيو، ڇا جي ڪرين وکاڻ !
दर ते डिनी दस्तक, रतु वहियो रेला करे, हो पंहिंजो मस्तकु !	(2)	در تي ڏني دستڪ، رَتُ وهيو ريلا ڪري، هو پنهنجو مستڪ !
दर्शन जी अभिलाष, झले वेठो मन में, कोई सूरदास !	(3)	درشن جي ابلاش، جهلي ويٺو من ۾، ڪوئي سُورداس !
अखियुनि आयो जलु, सिक सतायो यार जे, या दूंहें जो फलु !	(4)	اکين آيو جلُ، سڪَ ستايو يار جي، يا دونهين جو ڦلُ!
गंगा जो इश्नानु, सुखु माणिन के देह जो, किन खे मिले ज्ञानु !	(5)	ڳنگا جو اِشنان، سُکُ ماڻن ڪي ديهہ جو، ڪن کي ملي گيان !
अहिड़ो आहि वतनु, अंधा जित डिसी सघनि, बोड़ा पिणि बुधनि !	(6)	اهڙو آهہ وطن، انڌا جت ڏسي سگهن، ٻوڙا پڻ ٻُڌن !

कींअं मिलां तो कांध,
ॾींहं जो सूरज ॾिसे,
रात निहारे चांद !

(126)

ڪئن ملان تو ڪانڌ،
ڏينهن جو سورج ڏسي،
رات نهاري چاند !

मुंहिंजो मुहबु मिठो,
चण्ड खां आहे चिटो,
अंदर आउं ॾिठो !

(127)

منهنجو محب مٺو،
چنڊ کان آهي چٽو،
اندر آءٌ ڏٺو !

अखियूं बे चयूं,
जो लिकायो दिलि पये,
सो सभु चई वयूं !

(128)

اکيون بي چيون،
جو لڪايو دل پئَي،
سو سڀ چئي ويون !

अहिड़ी नाज़ुकु गुल,
पासो फेरे थी पवे,
पघर सां ई शल !

(129)

اَهڙِي نازڪ گُلُ،
پاسو ڦيري ٿي پوي،
پگهر سان ئي ڇل !

सखितयूं सूर सहे,
पर न काई ज़ाइफां,
ससुई थी पवे !

(130)

سختيون سوُر سهي،
پر نہ ڪائي زائفان،
سسئِي ٿي پوي !

मुहब मिठा मनठार,
रण में काटियमि रातिड़ी,
तुंहिंजी तलब तंवार !

(131)

محب مٺا منٺار،
رڻ ۾ ڪاٽيم راتڙي،
تنهنجي طلب تنوار !

ओॾो जल्दी आउ,
ग़म तुंहिंजे में किथे,
निकिरी वञे न साहु!

(132)

اوڏو جلدي آءُ،
غم تنهنجي ۾ ڪٿي،
نڪري وڃي نہ ساهہ!

पथर जो भगवान,
पूजे हरको प्रेम सां,
पथरु थियो महान !

(14)

پٿر جو ڀڳوان،
پوڄي هرڪو پريم سان،
پٿر ٿيو مهان !

सस्तो थियो शर्मु ,
रस्ते ते बि विकामिजे,
रहियो कोन धर्मु !

(15)

سستو ٿيو شرم،
رستي تي بہ وڪامجي،
رهيو ڪونہ ڌرم !

अजु आयो संदेशु,
कोर्ट में पुन्हूअ कयो,
सुसई मथां केसु !

(16)

اڄ آيو سنديش،
ڪورٽ ۾ پنھوءَ ڪيو،
سسئيءَ مٿان ڪيس!

मजनूअ खे वैरागु,
लैला बैला छा कबी,
इश्कु वडो खटरागु !

(17)

مجنوءَ کي ويراڳ،
لئلا ٻئلا ڇا ڪبي،
عشق وڏو کٽراڳ !

मजनूअ कई तकरीर,
लैला बैला छा कबी,
पैसो आहे पीरु !

(18)

مجنوءَ ڪئي تقرير،
لئلا ٻئلا ڇا ڪبي،
پيسو آهي پيرُ!

बुधो आहे खास,
मजनूअ खे मिली वई,
डान्स क्लब जी पास !

(19)

ٻڌو آهي خاص،
مجنوءَ کي ملي ويئي،
ڊانس ڪلب جي پاس !

बोड़ो सो आहे,
बुधी सैन फकीर जी,
डे पासो बदलाए !

(20)

ٻوڙو سو آهي،
ٻڌي سئن فقير جي،
ڏي پاسو بدلائي !

अजबु आहे देशु,
लंगड़ा जिति डोड़ी सघन,
गूंगा डियनि उपदेशु !

(7)

عجب آهي ديش،
لنگڙا جت ڊوڙي سگهن،
گونگا ڏين اُپديش !

अजबु हमसफरु,
हिक ई छिति हेठां रहूं,
अजनबीअ वांगुरु !

(8)

عجب همسفر،
هڪ ئي ڇت هيٺان رهون،
اجنبيءَ وانگر!

रावण खे साड़िणु,
डिसी दिलि दहिको डिनो,
अंदर पिणि रावणु !

(9)

راوڻ کي ساڙڻ،
ڏسي دل دهڪو ڏنو،
اندر پڻ راوڻ !

सभ्य से सडिजनि,
वस्त्र जिन जे जान ते,
घटि में घटि हुजनि !

(10)

سڀيہ سي سڏجن،
وستر جن جي جان تي،
گهٽ ۾ گهٽ هجن !

सभ्य से नाहिनि,
निविड़त, शर्म, हयाउ, लज,
जिन जा गुण आहिनि !

(11)

سڀيہ سي ناهن،
نوڙت، شرم، حياءُ لڄ،
جن جا گڻ آهن !

ख़फ़ा ख़फ़ा आहे,
अची वियो आफीस में,
बिन रोटी खाए !

(12)

خفا خفا آهي،
اچي ويو آفيس ۾،
بِنُ روٽي کائي !

खीर मंझि पाणी,
पाणी विकिजे खीरु थी,
छा अजबु कहाणी !

(13)

کير منجهہ پاڻي،
پاڻي وِڪجي کير ٿي،
ڇا عجب ڪهاڻي!

केड॒ी महांगाई,	(28)	کيڏي مهانگائي،
फकीरनि पिणु बीख जी,		فقيرن پڻ بيک جي،
घुर आ वधाई !		گھُرَ آ وڌائي !
नर्मु हथु लग॒ो,	(29)	نرم هٿ لڳو،
मुंहुं वराए जो ड॒िठो,		منهن ورائي جو ڏٺو،
ब॒ुढीअ पए मुश्कियो !		ٻڍيءَ پئي مشڪيو !
कनि वेठा वापार,	(30)	ڪن وينا واپار،
जनशेवा जे ओट में,		جَن شيوا جي اوٽ ۾،
भरिनि खीसा तार !		ڀرن کيسا تار !
ही कहिड़ो जुनून,	(31)	هي ڪهڙو جنوُن،
जेरे ख़ातर पिया करियूं,		جيري خاطر پيا ڪريون،
ब॒करीअ जो ई खून !		ٻڪريءَ جو ئي خون !
दंगा ऐं फसाद,	(32)	دنگا ۽ فساد،
मरनि सभु मिसकीन था,		مرن سڀ مسڪين تا،
छुटी वञनि जलाद !		ڇُٽي وڃن جلاد !
सफ़रु लोकल जो,	(33)	سفر لوڪل جو،
उज़िवा सभु सालिम बचा,		عضوا سڀ سالم بچا،
थी वयो करिशिमो !		ٿي ويو ڪرشمو !
इलिमु थियो आजारु,	(34)	علم ٿيو آزار،
थेल्हा खणी कुल्हनि ते,		ٿيلها کڻي ڪلهن تي،
ब॒ार थिया बेज़ारु !		ٻار ٿيا بيزار !

(21)

सांसद जो सालो,
निविड़ी सभु सलाम कनि,
"मुझिको बचा लो"!

سانسد جو سالو،
نِوڙي سڀ سلام ڪن،
”مُجهکو بچالو“ !

(22)

केॾो आहि अॿोझु,
रखी वेठो रेल में,
सिर मथां ई ॿोझु !

ڪيڏو آهہ اٻوجهہ،
رکي وينو ريل ۾،
سر مٿان ئي ٻوجهہ !

(23)

वठी वेठा वाॻु,
दांहं भी कंहिं खे कजे,
ॿोड़नि जो आ राॼु !

وٺي وينا واڳ،
دانهن ڀِي ڪنهن کي ڪجي،
ٻوڙن جو آ راڄ!

(24)

ॿोॾूं ऐं बाहियूं,
नेताउनि जे वास्ते,
राहत जूं ॻाल्हियूं !

ٻوڏون ۽ باهيون،
نيتائن جي واسطي،
راحت جون ڳالهيون !

(25)

आज़ादी आई,
वई कान मन मंझां,
डप जी परछाई !

آزادي آئي،
ويئي ڪانہ من منجهان،
ڊپ جي پرڇائي !

(26)

देश थियो आज़ाद,
लेकिन बुख जो भूतु थो,
करे घर बर्बाद !

ديش ٿيو آزاد،
ليڪن بک جو ڀوت ٿو،
ڪري گهر برباد !

(27)

रहिजी वियुसि दंग,
ॾिसी नोर ऐं नांग खे,
हिक ॿिए जे संग !

رهجي ويس دنگ،
ڏسي نور ۽ نانگہ کي،
هڪ ٻئي جي سنگہ !

अहिंसा खूबु रुनी,	(42)	اهنسا خوب رُني،
पूजारी वधंदा विया,		پوڄاري وڌندا ويا،
भाला तीर खणी !		ڀالا تير کڻي !
घुरे विश्व कल्याणु,	(43)	گهري وشو ڪلياڻ،
नंगा बुखिया घर अंदर,		ننگا بکيا گهر اندر،
तिन डे कोन ध्यानु !		تن ڏي ڪونہ ڌيان !
देश जो सत्यानाश,	(44)	ديش جو ستياناش،
वीर वेठा चुप करे,		وير ويٺا چپ ڪري،
गीदी कनि अट्ठास !		گيدي ڪن اٽهاس !
ही कहिड़ो न्याउ,	(45)	هيءُ ڪهڙو نياءُ،
हिकड़ा बुख में पाह थियनि,		هڪڙا بک ۾ پاهہ ٿين،
किन लइ वडो लकाउ !		ڪن لئہ وڏو لڪاءُ!
बुढापो आज़ारु,	(46)	ٻڍاپو آزار،
मौत भी मोटी वञे,		موت ڀي موٽي وڃي،
माइट पिणु बेज़ारु !		مائٽ پڻ بيزار !
निकिरन बुख में प्राण,	(47)	نڪرن بک ۾ پراڻ،
हू फख़ुर सां पियो चवे,		هوُ فخر سان پيو چوي،
मुंहिंजो देश महान !		منهنجو ديش مهان !
सभ खां ई सौखो,	(48)	سڀ کان ئي سؤکو،
करियूं पंहिंजो पाण सां,		ڪريون پنهنجو پاڻ سان،
कूडु ठगी दोखो !		ڪوڙ ٺڳي دوکو !

हुई त हूर परी,
अज॒ु चिहरे ते आ ज॒मी,
घुंजनि जी झड़ी !

(35)

هُئي تہ حوُر پري،
اڄ چهري تي آ ڄمي،
گُهنجن جي جهڙي!

हुयो मल्हु जवानु,
अज॒ु सहारो लठि जो,
समो आहि ब॒लवानु !

(36)

هيو مَلهُہ جوان،
اڄ سهارو لٺ جو،
سمو آهِہ ٻلوان !

वाह ड़े ! भ्रिष्टाचार,
डण्को तुंहिंजो थो हले,
हर हंध ऐं हर द्वार !

(37)

واهہ ڙي ! ڀرشٽاچار،
ڏنڪو تنهنجو ٿو هلي،
هرهنڌ ۽ هر ڏوارِ!

कल्पतरूअ जो वणु,
हेठां वेही मूं घुरियो,
तरकारीअ जो मणु !

(38)

ڪلپتروءَ جو وڻ،
هيٺان ويهيَ مون گهريو،
ترڪاريءَ جو مڻ !

आयो अहिड़ो मोड़ु,
अग॒ु सिपाही तंहिं पुठियां,
डोड़े पियो थो चोरु !

(39)

آيو اَهڙو موڙ،
اڳہ سپاهي تنهن پٺيان،
ڏوڙي پيو ٿو چور !

चरीअ जो छोरो,
तंहिंखे मारे उन कयो
चुमियुनि में पूरो !

(40)

چريءَ جو ڇورو،
تنهن کي ماري اُن ڪيو،
چمين ۾ پورو !

खणी आयुसि दांहं,
वेठो पंहिंजा दुख कढी,
पकड़े मुंहिंजी ब॒ांहं !

(41)

کڻي آيس دانهن،
ويٺو پنهنجا ڏک ڪڍي،
پڪڙي منهنجي ٻانهن !

ग़ैरत वई लडे, अजु कांवनि जे संग में, हंसु पियो उडे !	(56)	غيرت وئي لڏي، اڄ ڪانون جي سنگ ۾، هنس پيو اُڏي !
लखें वैद वधिया, पर अला ! छो देश मां, रोगी कोन घटिया!	(57)	لکين وئد وڌيا، پر الا ! ڇو ديش مان، روڳي ڪونہ گهٽيا !
जिन ते हारियो हिरखु, से अखियूं घूरे डिसनि, बणिजी शोखु सऱ्खु !	(58)	جن تي هاريو هرک، سي اکيون گهوري ڏسن، بڻجي شوخ سُرخ !
दिलि जो मखीचूसु, दमड़ीअ ते थो जान डे, खिलण में कंजूस !	(59)	دل جو مکيچوس، دمڙيءَ تي ٿو جان ڏي، کِلڻ ۾ ڪنجوس !
खंभ ज़डहिं जावा, ओलन जा तूफान पिणि, झटि ठही आया!	(60)	کنڀ جڏهن ڄاوا، اولن جا طوفان پڻ، جهٽ ٺهي آيا!
महफिल में हो जोशु, पर किचिन में पए हलियो, कुकुड़ियुनि जो कोसु!	(61)	محفل ۾ هو جوش، پر ڪِچن ۾ پئي هليو، ڪڪڙين جو ڪوس !
दरपण में अक्सु, डिसी पंहिंजो पाण ते, आशिकु थी पयुसि!	(62)	درپڻ ۾ عڪس، ڏسي پنهنجو پاڻ تي، عاشق ٿي پيس !

(49)

अनाड़ी सो आहे,
रेटे स्वार्थ पंहिंजो,
ब॒े जो सुखु चाहे !

اَناڙي سو آهي،
ريتي سوارٿ پنهنجو،
ٻي جو سک چاهي !

(50)

ब॒ाहिर कयां दानु,
अंदर में वेठो घुरां,
खूब थियां धनवानु !

ٻاهر ڪيان دان،
اندر ۾ ويٺو ڳهران،
خوب ٿيان ڌنوان !

(51)

हुजे वैदु बीमारु,
कींअं सो लहंदो अची,
मरीज़नि जी सार !

هجي وئد بيمار،
ڪئن سو لهندو اَچي،
مريضن جي سار !

(52)

घिड़ी वयुसि मंदरि,
याद पर ईंदी रही,
तुंहिंजी दिलि अंदरि !

ڳهڙي ويس مندر،
ياد پر ايندي رهي،
تنهنجي دل اندر !

(53)

दिलि जो दास्तानु,
ब॒ोड़नि जे दरब॒ार में,
करियां कींअं बयानु !

دل جو داستان،
ٻوڙن جي درٻار ۾،
ڪريان ڪيئن بيان !

(54)

दीनु धर्मु ईमानु,
थो विकामे राह में,
ड॒िसी थियुसि हैरानु !

دين ڌرم اِيمان،
ٿو وڪامي راهہ ۾،
ڏسي ٿيس حيران !

(55)

अहिड़ो मां नादान,
मंदर जे आड॒ो अची,
वेठो बीख पिनां !

اهڙو مان نادان،
مندر جي آڏو اَچي،
ويٺو ٻيک پنان !

इन खां वड॒ी गार,	(70)	ان کان وڏي ڳار،
थींदी कहिड़ी जे चवां,		ٿيندي ڪهڙي جي چوان،
तोखे 'नेता' यार !		توکي 'نيتا' يار!
कोमल कचिड़ी जान,	(71)	ڪومل ڪچڙي جان،
पर तंहिं में कींअं थो,		پر تنهن ۾ ڪيئن ٿو،
पलिजे को हैवान !		پلجي ڪو حيوان !
होली त जलाई,	(72)	هولي تہ جلائي،
पर पाखंड में कोन थी,		پر پاکنڊ ۾ ڪونہ ٿي،
ज़री भी घटिताई !		ذري بہ گهٽتائي !
आयो शौंकु अजीबु,	(73)	آيو شونق عجيب،
कननि में चूड़ियूं हुजनि,		ڪنن ۾ چوڙيون هجن،
हथनि में पाज़ेब !		هٿن ۾ پازيب !
दम दिलासा ढेर,	(74)	دم دلاسا ڍير،
नेताजीअ जे झोल मां,		نيتاجيءَ جي جهول مان،
निकिता खटा बे॒र !		نڪتا کٽا ٻير!
मन्दर मां मोटी,	(75)	مندر مان موٽي،
घर खां ब॒ाहर गांइ खे,		گهر کان ٻاهر ڳانءِ کي،
फहिकाई सोटी !		ڦهڪائي سوٽي !
वाहर लाइ सडि॒यो,	(76)	واهر لاءِ سڏيو،
छडे॒ हू बदमाश खे,		ڇڏي هوءُ بدمعاش کي،
मुंहिंजे पोयां पियो !		منهنجي پويان پيو !

(63)

फर्क़ु न को पवंदो,
मुड़दे हेठां जेकडहिं,
गादेलो रखिबो !

فرق نہ ڪو پوندو،
مڙدي هيٺان جيڪڏهن،
ڳاديلو رکبو !

(64)

कुंबी वयुसि बदन,
जणु त इन्कम टैक्स जो,
आयो हुजे समन !

ڪنبي ويس بدن،
ڄڻ تہ اَنڪم ٽئڪس جو
آيو هجي سمن!

(65)

सुता नेठि उथनि,
मिंहु करे पर जे सुता,
उथी कोन सघनि !

سُتا نيٺ اُٿن، ،
مَنهنُ ڪري پرجي ستا،
اُٿي ڪونہ سگهن !

(66)

डिनीमांस पनाह,
मालिकु थी रही पियो,
बणिजी बेपरवाह !

ڏني مانس پناھ،
مالڪ ٿي رهي پيو،
بڻجي بي پرواھ !

(67)

जेडो वडो पोलु
वजंदो तेडो ज़ोर सां,
अभिमानीअ जो ढोलु !

جيڏو وڏو پول،
وڄندو تيڏو زور سان،
ابمانيءَ جو ڍول !

(68)

वेही मंझि मसाण,
गाल्हियूं करियूं डेह जूं,
तोरियूं नफा नुक़्सान !

ويهي منجھ مساڻ،
ڳالهيون ڪريون ڏيھ جون،
توريون نفعا نقصان !

(69)

वहिशी थियो इन्सान,
डिसंदे ई झटि झंग में,
लिकियो वञनि हैवान !

وحشي ٿيو اِنسان،
ڏسندي ئي جَهِٽ جهنگ ۾،
لڪيو وڃن حيوان !

भागु चोथों (अध्यात्म)		ڀاڱہ چوٿون (اَڌياتم)
अखियुनि में आ जोति, जोति पुठियां आ जोति जा, करि तंहिंजी गाणगोति !	(1)	اَکين ۾ آ جوت، جوت پٺيان آ جوت جا، ڪر تنهنجي ڳڻ ڳوت !
धनु दौलत शाही, सभु विञाएं मूं वती, दिलि जी राजाई !	(2)	ڌن دولت شاهي، سڀ وڃائي مون وتي، دل جي راجائي !
असुल खां आज़ादु कर्मनि सां कैदी बणियो, सदाईं कर याद !	(3)	اصل کان آزاد، ڪرمن سان قيدي بڻيو، سدائين ڪر ياد !
भ्रान्तीअ भरियो भूतु, ऊंदहि में थम्भो डिसी, चऊं त आ यमदूतु !	(4)	ڀرانتيءَ ڀريو ڀوت، اوندهہ ۾ ٿنڀو ڏسي، چئون تہ آ يم دوت!
दिलि में आहे केरु, थो हर हर टोकूं हणे, जडहिं भटकनि पेर !	(5)	دِلِ ۾ آهي ڪير، ٿو هرَ هرَ ٺوڪون هڻي، جڏهن ڀٽڪن پير !
उभ जो नाहे अंतु, पर बणायो जंहिं जगतु, हूंदो सो बेअंतु !	(6)	اُڀ جو ناهي اَنت، پر بڻايو جنهن جڳت، هوندو سو بي اَنت !

नालो डांस बार, पर सदा थो हिति हले, देह जो कारोबार !	(77)	نالو ڊانس بار، پر سدا ٿو هت هلي، ديهہ جو ڪاروبار !
अजु जो साम्यवाद, पंहिंजे ई औलाद खे, कींअं कजे आबाद !	(78)	اڄ جو ساميواد، پنهنجي ئي اؤلاد کي، ڪئن ڪجي آباد ؟
नेता दलबदल, वेसर में वेठो पुछी, कहिड़ो मुंहिंजो दलु !	(79)	نيتا دل بدل، ويسر ۾ وينو پُڇي، ڪهڙو منهنجو دَلُ !
घर जे साम्हूं घरु, पर गडिजूं थी अजनबी, अहिड़ो ही शहरु !	(80)	گهر جي سامهون گهرُ، پر گڏجون ٿي اجنبي، اهڙو هي شهر !
ढंग फिरिया ढारा, हाणि त उभ में डींहं जो, डिसिजन था तारा !	(81)	ڍنگہ ڦريا ڍارا، هاڻ تہ اُڀ ۾ ڏينهن جو، ڏسجن ٿا تارا !
खुदि खे ई चाहे, पंहिंजीअ ई तस्वीर खे हारु पियो पाए !	(82)	خود کي ئي چاهي، پنهنجي ئي تصوير کي، هار پيو پائي !
बिगड़ी जो मौसम , कोइल पिणि गाए पई, सुर बिना तरनम!	(83)	بگڙِي جو مؤسم، ڪوئل پڻ ڳائي پئي، سُر بنا ترنم !
लग़ड़ खे आ पुछु, नेता भी उडंदो रहे, जेडो हूंदसि पुछु !	(84)	لغڙ کي آ پُڇُ، نيتا ڀي اُڏندو رهي، جيڏو هوندس پڇ !

✧✧✧✧

चाहींदे न चाहि,	(14)	چاهيندي نہ چاهِہ،
चाह ई निकरी वञे,		چاهہ ئي نڪري وڃي،
अहिड़ी चाह बणाइ !		اهڙي چاهہ ٻڻاءِ !
जीअणु तिनि सफलु,	(15)	جيئڻ تِن سڦلُ،
''मां'' खे मारे मन मां,		''مان'' کي ماري من مان
कयो जिनि अमलु !		ڪيو جن عَمَلُ !
जीअणु तिनि सफलु,	(16)	جيئَڻ تِن سڦل،
जीअनि जे जग॒ वास्ते,		جيئَن جي جڳہ واسطي،
जीवन जो हर पलु !		جيون جو هر پل !
देवासुरु संग्राम,	(17)	ديواسُرُ سنگرام،
जारी आहे आदि खां,		جاري آهہ آد کان،
कोन थियो विश्राम !		ڪونہ ٿيو وشرام !
धनु दौलत नाणो,	(18)	ڌن دؤلت ناڻو،
वहंदो रहे जल ज्यां,		وهندو رهي جل جيان،
न थिरु न ठिकाणो !		نہ ٿر نہ ٺڪاڻو !
हर हंध आहीं तूं,	(19)	هر هنڌ آهين تون،
अखियुनि ते पड़दो विझी,		اکين تي پڙدو وجهي،
तोखे कींअं पसूं !		توکي ڪيئَن پسون !
दर दर जी ठोकर,	(20)	دَرَ دَرَ جي ٺوڪر،
खाई मूरु न सुधिरियो,		کائي موُر نہ سُڌريو
मन रूपी नौकर !		من روپي نوڪر !

परबत ऐं पाषाण,	(7)	پربت ۽ پاشاڻ،
जंहिं मालिक ही घड़िया,		جنهن مالڪ هي گهڙيا،
केॾो हूंदो पाण !		ڪيڏو هوندو پاڻ !
पतंग भरी उॾाम,	(8)	پتنگ ڀري اُڏام،
लेकिन छो भुलिजी वियो,		ليڪن ڇو ڀلجي ويو،
आहे हेठि लग़ाम!		آهي هيٺ لغام !
खोले दिलिड़ी वेहु,	(9)	کولي دلڙي ويھ،
प्रीतमु ईंदो पाण ई,		پريتم ايندو پاڻ ئي،
कोन्हे को संदेहु !		ڪونهي ڪو سنديھ !
तूतारे जी तान,	(10)	توتاري جي تان،
फूक फिरी जा तान थी,		ڦوڪ ڦِري جا تان ٿي،
तंहिं जी रखु पहिचाण !		تنهن جي رک پهچاڻ!
कींअं चवां हू दूर,	(11)	ڪيئَن چوان هوُ دوُر،
पुख़ितो वेठो हियांव में,		پُختو ويٺو هيانو ۾،
भलि न ॾिसे नूर !		ڀل نہ ڏسي نوُر!
जीवन ॾींहड़ा चारि,	(12)	جيون ڏينهڙا چار،
खिली ॻुज़ारीं या रड़ी,		کِلي گذارين يا رڙي،
सो पंहिंजे अखित्यारि !		سو پنهنجي اختيار !
सुपने जो संसारु,	(13)	سپني جو سنسار،
ग़र्कु थिए थो ग़ैब में,		غرق ٿئي ٿو غئب ۾،
लहे जॾहिं ख़ुमार		لهي جڏهن خمار !

लिखे मुंहिंजो हथु,
पर लिखाए को बियो,
मुंहिंजो कहिड़ो वथु !

(28)

لِکي منھنجو ھَٿ،
پر لکائي ڪو ٻيو،
منھنجو ڪھڙو وَٿُ !

जागी सारी राति,
मन जी ऊंदहि सा रही,
तोड़े थी प्रभाति !

(29)

جاڳي ساري رات،
من جي اوندھ سا رھي،
توڙي ٿي پربات !

दुनिया हीअ फ़ानी,
वात सां हरको चवे,
समुझे को ज्ञानी !

(30)

دنيا ھيءَ فاني،
وات سان ھرڪو چوي،
سمجھي ڪو گياني !

रेश्म जो सूबटु
मरे पंहिंजे जार में,
इएं थिए नष्टु !

(31)

ريشم جو سوبٽ،
مري پنھنجي ڄار ۾،
ائين ٿئي نشٽ !

सपनो ऐं साभिया,
जींअं डिठी नोड़ीअ मथां,
नांगिणि जी छाया !

(32)

سپنو ۽ ساڀيا،
جئن ڏٺي نوڙيءَ مٿان،
نانگڻ جي ڇايا !

कया कौल कई,
हिक भी पूरो न थियो,
जीवन गुज़िरी वई !

(33)

ڪيا قوٗل ڪَئي،
ھڪ ڀي پورو نہ ٿيو،
جيون گذري وَئي !

श्रधा साणु भरियल,
चाड़्हियां तोते प्रेम सां,
पाणी ऐं ही गुल!

(34)

شرڌا ساڻ ڀريلَ،
چاڙھيان توتي پريم سان،
پاڻي ۽ ھي گُلَ!

जीवन हिकु चौडेलु, हेठि मथे थींदो रहे, अजबु अहिड़ो खेलु !	(21)	جيون هڪ چوڏيل، هيٺ مٿي ٿيندو رهي، عجبُ اهڙو کيل !
हुयो हिकु ई पाण, बियाईअ सां ब थिया, सचु अहिड़ो ई जाणु !	(22)	هيو هڪ ئي پاڻ، بيائيءِ سان ٻه ٿيا، سچ اهڙو ئي ڄاڻ !
मोटी वञां माग, सरितियुनि सां सरही थियां, कडंहिं खुलंदा भाग !	(23)	موٽي وڃان ماڳ، سرتين سان سرهي ٿيان، ڪڏهن کلندا ڀاڳ !
धन दौलत शानु, आहे साइत वास्ते, पल भर जो महमान!	(24)	ڌن دؤلت شان، آهي ساعت واسطي، پل ڀر جو مهمان!
मृत्यू आहि भरमु, हिकिड़े हंध जो मौतु आ, बे हंध सो जनमु!	(25)	مرتيو آهه ڀرم، هڪڙي هنڌ جو مؤت آ، ٻي هنڌ سو جنم !
अज़ल जो थियो सडु, अखि छिंभ में वेंदो रहियो, लहरुनि सां ई गडु !	(26)	اَزل جو ٿيو سڏ، اَک ڇنڀ ۾ ويندو رهيو، لهرن سان ئي گڏ !
ज्योति ऐं अंधिकार, मूलु बिन्ही जो हिकिड़ो, असीं सोचियूं धार !	(27)	جيوتي ۽ اَنڌڪار، مؤلُ ٻنهي جو هڪڙو، اَسين سوچيون ڌار !

अखियुनि कहिड़ो जसु, जिन सां कोन पिरींअं जो, कडहिं कयो दरसु !	(42)	اَکين ڪھڙو جسُ، جن سان ڪونہ پرينءَ جو، ڪڏھن ڪيو دَرسُ !
कननि जो छा मोल्हु, जिन सां कोन बुधा कदहिं, पिरींअं जा ब बोल !	(43)	ڪنن جو ڇا مولُھہ جن سان ڪونہ ٻڌا ڪڏھن، پرينءَ جا ٻہ ٻول!
पिपिल संदो पनु, रे हवा फड़ फड़ करे, अहिड़ो चंचलु मनु !	(44)	پپل سندو پنُ، ري ھوا ڦڙ ڦڙ ڪري، اَھڙو چنچل من !
कंहिंजो कढां कुसूरु, रब मुंहिंजे खे जो वणे, थींदो नेठि ज़रूरु !	(45)	ڪنھن جو ڪڍان قصور، رب منھنجي کي جو وڻي، ٿيندو نيٺ ضرور !
पखी साथ उडनि, लथा दाणे लाइ जे, माग ते कोन रसनि !	(46)	پکي سات اُڏن، لٿا داڻي لاءِ جي، ماڳ تي ڪونہ رسن !
परियां छा ओरियां, वीछो बस निगाह जो, नाहकु पियो भटिकां!	(47)	پريان ڇا اوريان، ويڇو بس نگاھہ جو، ناحق پيو ڀٽڪان !
दुख संदा बादल, अची नेठि वसाईंदा, अमृत जी थाधल !	(48)	دک سندا بادل، اچي نيٺ وسائيندا، امرت جي ٿاڌل !

पोयों अचे पसाहु,	(35)	پويون اَچي پساھہ،
लख करे को कोशिशूं,		لکہ ڪري ڪو ڪوششون،
निकिरे कोन थो साहु !		نڪري ڪونہ ٿو ساھہ؟
मूं जहिड़ो कुजाणु,	(36)	مون جھڙو ڪُڄاڻ،
जो भुलाए पाण खे,		جو ڀُلائي پاڻ کي،
गोल्हण निकतो पाण !		ڳولھڻ نڪتو پاڻ !
सपने में संमानु,	(37)	سپني ۾ سنمان،
कहिड़ो उनजो मुल्हु थिए,		ڪھڙو اُن جو مُلھہُ ٿئي،
गहिराईअ मां जाण !		گِھرائيءَ مان ڄاڻ!
तूं आहीं ऐं मां,	(38)	تون آهين ۽ مان،
आहियूं पाछा हिक जा,		آهيون پاڇا هڪ جا،
छा जो थियो गुमानु !		ڇا جو ٿيو گمان !
भलि निकरे साहु,	(39)	ڀل نڪري ساھہ،
मां त आहियां जीअरो,		مان تہ آهيان جيئَرو ،
हुजे सो वेसाहु !		هجي سو ويساھہ !
ठाकुर ठीकु कयो,	(40)	ٺاڪر ٺيڪ ڪيو،
डेई दवा दुखनि जी,		ڏيئي دوا ڏکن جي،
सारो कचु कढियो !		سارو ڪڇ ڪڍيو !
आहियां अनंत जलु,	(41)	آهيان اَننت جَلُ،
पर भटिकां थो पाण खे,		پر ڀٽڪان ٿو پاڻ کي،
समुझी बूंद मिसल !		سمجھي بوند مثل !

तुंहिंजा सभु वीचार,	(56)	تنھنجا سڀ ويچار،
जाणण वारो हिकु धणी,		ڄاڻڻ وارو ھڪ ڌڻي،
तंहिंखे कोन विसार !		تنھن کي ڪونہ وسار !
साफु सुथरो मनु,	(57)	صاف سٿرو من،
अखियूं बूटे सो करे,		اکيون ٻوٽي سو ڪري،
देवीअ जो दर्शनु !		ديويءَ جو درشن !
ऊजल करे मनु,	(58)	اوجل ڪري من،
पसी सघंदें पाण खे,		پسي سگھندين پاڻ کي،
जींअं साम्हूं दर्पणु !		جئن سامھون درپڻ !
तार त आहे जड़,	(59)	تار تہ آھي جڙ،
पर अचनि था उन मंझां,		پر اَچن ٿا اُن منجھان،
सुर सवें मधुर !		سُرَ سوين مڌر !
पका तारूं जे,	(60)	پڪا تارون جي،
तांघे ई दरियाह में,		تانگھي ئي درياھہ ۾،
बुडी मुआ से !		ٻڏي مئا سي !
डंदनि मंझि ज़िबान,	(61)	ڏندن منجھہ زبان،
तींअं लालच लोभ खां,		تئن لالچ لوڀ کان،
बचाए रखु पाणु !		بچائي رک پاڻ !
गुल डे वधियो हथु,	(62)	گُلَ ڏي وڌيو ھٿ،
लगो कण्डो रतु वहियो,		لڳو ڪنڊو رت وھيو،
चाहत जो ही अंतु !		چاھت جو ھي اَنت !

(49)

वञां छो मन्दर,
मन्दर मुंहिजें मन में,
सांईं तंहिं अन्दर !

وڃان ڇو مندر،
مندر منهنجي من ۾،
سائين تنهن اندر !

(50)

ताक़त नाहे ज़ोरु,
मालिक जे मर्ज़ीअ सां,
खटी वञे कमज़ोरु !

طاقت ناهي زور،
مالڪ جي مرضيءَ سان،
کٽي وڃي ڪمزور ! !

(51)

ॻोल्हे कोन लधो,
पर पंहिंजे मन में,
तुंहिंजो सॾु ॿुधो !

ڳولهي ڪونہ لڌو،
پر پنهنجي من ۾،
تنهنجو سڏ ٻڌو !

(52)

युगन खां प्यासो,
बूंद हिक तोखां घुरां,
ऐं हिकड़ो दिलासो !

يگن کان پياسو،
ٻوند هڪ توکان گهران،
ءَ هڪڙو دلاسو !

(53)

मुंहिंजो तूं धणी,
बणिबी सा ई ॻाल्हिड़ी,
जेका तोइ वणी !

منهنجو تون ڌڻي،
ٻڻبي سائي ڳالهڙي،
جيڪا توءِ وڻي !

(54)

गुल मथां शबनमु,
टिकी टिकंदी केतिरो,
सो ई मनषु जनमु !

گُل مٿان شبنم،
ٽِڪي ٽِڪندي ڪيترو،
سو ئي منش جنم !

(55)

दिलि जो आ दरियाहु,
हिकु घुरां ॾह ॾिए,
अहिड़ो दादल शाहु !

دِل جو آ درياهه،
هڪ گهُران ڏهہ ڏئي،
اهڙو دادل شاهہ !

सौखो नाहि सफरु, लोभ लालच जा हिते, चोर मिलनि अकसर !	(70)	سوکو ناهہ سفر، لوڀ لالچ جا هتي، چور ملن اڪثر !
साईं सरिजणहार, मां चवां त मूं कयो, पूरणु ही संसार !	(71)	سائين سرجنهار، مان چوان تہ مون ڪيو، پورڻ هي سنسار !
घड़ियूं अढाई, तिनि खातिर मूं सजी, जीवन गंवाईं !	(72)	گهڙيون اڍائي، تن خاطر مون سڄي، جيون گنوائي !
रातियां डींहं पचनि, तडी त खटा अंब भी मिठिड़ा थियो पवनि !	(73)	راتيان ڏينهن پچن، تڏي تہ کٽا اَنب ڀي، مٺڙا ٿيو پون !
आईने खां पुछु, आहियां वाहिद जिस्मु मां, या बियो भी कुछु !	(74)	آئيني کان پڇُ، آهيان واحد جسم مان، يا ٻيو ڀي ڪُڇُ !
वारीअ ते वेही, घर बणाया रेत जा, कीन टिकनि से ई !	(75)	واريءَ تي ويهي، گهر بڻايا ريت جا، ڪين ٽڪن سي ئي !
जीवन हिक सौग़ात, पर विञाए मूं छडी, समुझी का खैरात !	(76)	جيون هڪ سوغات، پر وڃائي مون ڇڏي، سمجهي ڪا خيرات !

(63)

सालन जा ही साल,
वेसरि में गुज़िरी वया,
अची बीठो कालु !

سالن جا هي سال،
ويسر ۾ گذري ويا،
اچي بيٺو ڪال !

(64)

पका कोट अडाइ,
मोटी कालु न वेंदो,
हीला सभु हलाइ !

پڪا ڪوٽ اڏاءِ،
موٽي ڪال نه ويندو،
حيلا سڀ هلاءِ !

(65)

मनं जूं इच्छाऊं,
जणु वहनि दरियाह में,
अणखुटु धाराऊं !

من جون اِڇائون،
جڻ وهن درياهه ۾،
اڻ کٽ ڌارائون !

(66)

कोई त पक आहे,
जो सदाईं दिलि अंदर,
लीआ पियो पाए !

ڪوئي ته پڪ آهي،
جو سدائين دل اَندر
ليئا پيو پائي !

(67)

असुल खां सुलतान,
अची वेठो वाट ते,
बीख पिनण काण !

اصل کان سلطان،
اَچي ويٺو وات تي،
بيک پنڻ ڪاڻ !

(68)

अजबु ही वहंवारु,
डीं बि तूं, खसीं बि तूं,
मां जणु हिकु ओज़ारु !

عجب هي وهنوار،
ڏين به تون، کسين به تون،
مان جڻ هڪ اوزار !

(69)

गंगाजल सोई,
प्यास मिटाए मन जी,
न त पाणी कोई !

گنگا جل سوئي،
پياس مٽائي من جي،
نه ته پاڻي ڪوئي !

हिकिड़ी बूंद किरी,
सागर साणु समाइजी,
विछिड़ी कोन वरी !

(84)

هڪڙي بوند ڪِرِي،
ساگر ساڻ سمائجي،
وڇڙي ڪونہ وَري !

मारींदड़ु भी तूं,
ही आ कहिड़ो रिश्तो,
बचाईं भी तूं !

(85)

ماريندڙ ڀي تون،
هي ڪهڙو رشتو،
بچائين ڀي تون !

मालिक खे सलामु,
पर न थिजे कडहिं,
इन्द्रियुनि जो गुलामु !

(86)

مالڪ کي سلام،
پر نہ ٿجي ڪڏهين،
اندرين جو غلام!

मौत वडो आरामु,
पिक्चर हलंदे जींअं मिले,
विच में कुछ विश्रामु !

(87)

موٽ وڏو آرام،
پڪچر هلندي جئن ملي،
وچ ۾ ڪجهہ وشرام!

सौखो आहि मरणु,
पर डाढो आ डुखियो,
मनुष थी जीअणु !

(88)

سؤکو آهہ مرڻ،
پر ڏاڍو آ ڏکيو،
منش ٿي جيئڻ!

मखियुनि जा ही मेड़,
कींअं माखीअ जे लार में,
फासी पयनि पेर !

(89)

مکين جا هي ميڙ،
ڪيئن ماکيءَ جي لار ۾،
ڦاسي پين پير !

युगनि जी थकाण,
लहिज़े में मिटिजी वञे,
थिए जो आत्मज्ञान !

(90)

يگن جي ٿڪاڻ،
لحظي ۾ مٽجي وڃي،
ٿئي جو آتم گيان!

खाए साओ गाहु,	(77)	کائي سائو گاھ،
पर थणनि मां थो वहे,		پر ٿڻن مان ٿو وهي،
अछो खीरु अथाहु !		اڇو کير اَٿاھ !
मालिक जे चाहीं,	(78)	مالڪ ! جي چاهين،
बचिड़ा बंद बिलीअ जा,		ٻچڙا بند ٻليءَ جا،
बाह मां बचाईं !		باھ مان ٻچائين !
जप तप हवनु,	(79)	جپ تپ هوَن،
कम कहिड़े जा थिया,		ڪم ڪهڙي جا ٿيا،
साफु थिए न मनु !		صاف نہ ٿئي من !
सची सा ई प्रीत,	(80)	سچي سائي پريت،
जंहिं में मनु मरी वञे,		جنهن ۾ من مري وڃي،
रहे न ''मां'' जो गीत!		رهي نہ ”مان“ جو گيت
अंदरि मुंहिंजे चोरु,	(81)	آندر منهنجي چور،
डिसी पाछो बिए में,		ڏسي پاڇو ٻئي ۾،
मन मचायो शोरु !		من مچايو شور!
हर हंध तूं आहीं,	(82)	هر هنڌ تون آهين،
लेकिन नज़रूनि खां बची,		ليڪن نظرن کان بچي،
मुंहु थो छुपाईं !		مُنهن ٿو ڇپائين!
कंहिं जी हीअ दया,	(83)	ڪنهن جي هيءَ ديا،
जमण खां अगु माउ जे,		جمڻ کان اڳ ماءُ جي
थण में खीर भरिया !		ٿڻ ۾ کير ڀريا !

ॼाणी ॼाणणहार,
रे चए ॿुधी वठे,
प्यार भरी पुकार !

(98)

جاڻي جاڻڻهار،
ري چئي ٻُڌي وٺي،
پيار ڀري پڪار!

शान्तीअ जो स्थान,
आहे केवल दिलि अंदर,
छॾि ॿाहिर जो ध्यान !

(99)

شانتيءَ جو اسٿان،
آهي ڪيول دل اندر،
ڇڏ ٻاهر جو ڌيان !

जीवन गुजरी वई,
सुख मिलियो न भोॻ मां,
न ई तृषणा मुई !

(100)

جيون گذري وئي،
سک مليو نہ ڀوڳ مان،
نہ ئي ترشڻا مئي !

छॾे रूपु सुॻंध,
भौंरो चूसे चाह सां,
गुलनि जो मकरण्द !

(101)

ڇڏي روپ سڳند،
ڀونئرو چوسي چاھہ سان،
گلن جو مڪرند!

दिलि जी गहिराई,
''पाण'' ॿोड़िण वास्ते,
आख़िर कम आई !

(102)

دل جي گهرائي،
”پاڻ“ ٻوڙڻ واسطي،
آخر ڪم آئي !

पड़िदे जे पोयां,
बाज़ीगर वेठो सिटे,
नाटक रोज़ नवां !

(103)

پڙدي جي پويان،
بازيگرُ ويٺو سِٽي
ناٽڪ روز نوان !

ही कहिड़ो इसरारु,
जवानु आहे हिकु गुरू,
ॿुढ़िड़ा शिष हज़ारु !

(104)

هي ڪهڙو اِسرار،
جوان آهي هِڪُ گُرو،
ٻڍڙا شش هزار !

(91)

काठ जो हाथी,
हाथी आहे काठ में,
या हाथीअ में काठी ?

کاٺ جو هاٿي،
هاٿي آهي ڪاٺ ۾،
يا هاٿيءَ ۾ ڪاٺي؟

(92)

बारु लगे बेख़ौफ़,
हथु पीउ जे हथ में,
तंहिं खे कहिड़ो ख़ौफ़?

ٻار لڳو بي خوف،
هٿُ پيءُ جي هٿ ۾،
تنهن کي ڪهڙو خوف؟

(93)

ऊंदहि आ भरपूर
खुदि खे जाणण वास्ते,
डीओ नाहि ज़रूर !

اوندهه آ ڀرپور،
خود کي ڄاڻڻ واسطي،
ڏيئو ناهه ضرور !

(94)

लफ़िज़ विधो फर्कु,
वर्ना सूर्जु ऐं किरण,
बेई आहिनि हिकु !

لفظ وڌو فرق،
ورنا سورج ۽ ڪِرڻ،
ٻيئي آهن هِڪُ !

(95)

कोन कजे अभिमान,
किविली पिणु हाथीअ जा,
वठी सघे प्राण !

ڪونه ڪجي ايمان،
ڪِولي پڻ هاٿيءَ جا،
وٺي سگهي پراڻ!

(96)

आहे केडी त्रास,
पाणीअ में रहंदे बि थी,
लगे मछीअ खे प्यास !

آهي ڪيڏي تراس
پاڻيءَ ۾ رهندي بہ ٿي
لڳي مڇيءَ کي پياس !

(97)

जोति में आहे रामु,
शल मिटाए दिलि मंझां,
ऊंदहि जो अज्ञानु !

جوت ۾ آهي رام،
شل مٽائي دل منجهان،
اوندهه جو اگيان !

सुखनि जी तलाश,
कंदे कंदे मां थियुसि,
दुखी ऐं निराश !

(112)

كن جي تلاش،
كندي كندي مان ٿيس،
كي ۽ نراش!

बुढिड़े खे साम्हूं,
डिसी मन खिली चयो,
जाणु भविष्य तूं !

(113)

ڙي کي سامهون،
سي من کِلي چيو،
اڻ ڀويشيہ تون !

गभिरू हिकु जवान,
डिसी मन खिली चयो,
माज़ीअ खे पहचान!

(114)

يروُ هڪ جوان،
سي من کلي چيو،
اضيءَ کي پهچاڻ!

मन्ज़रु हयो हिकु,
हिक खे लगो सुर्गु थी
बे खे लगो नर्कु !

(115)

نظر هيو هِڪُ،
ڪ کي لڳو سرڳہ ٿي،
ئي کي لڳو نرڪ !

हथ में भलि तलवार,
हथु कंहिंजे हथ में,
सा का बी सरकार !

(116)

ت ۾ ڀلِ تلوار،
ت ڪنهن جي هٿ ۾،
ا ڪا ٻي سرڪار!

छडे उभ सारो,
प्यासे पंछीअ खे लगो,
पिञरो ई प्यारो !

(117)

ڏي اُڀ سارو،
ياسي پنڇيءَ کي لڳو،
جرو ئي پيارو!

वण जी कजे बखाण,
सड़ंदो रहे उसु में,
लेकिन डिए थधाण !

(118)

ڻ جي ڪجهي وکاڻ،
ڙندو رهي اُس ۾،
يڪن ڏئي ٿڌاڻ!

छा मुंहिंजी हस्ती, मिटीअ जे हिक ढेर में, केवलु हिक चपुटी !	(105)	چا منهنجي هستي، مٽيءَ جي هڪ ڍير ۾، ڪيول هڪ چپٽي !
मुहबत ऐं नफरत, रहनि बे॒ई दिलि अंदर, आहि व॒डी हैरत !	(106)	محبت ۽ نفرت، رهن ٻيئي دل اَندر، آهہ وڏي حيرت!
दीपक जो डि॒सु त्याग॒ु, पाण जलाए रख थिए, करे रोशन माग॒ु !	(107)	ديپڪ جو ڏس تياڳہ، پاڻ جلائي رک ٿئي، ڪري روشن ماڳہ !
गुलु कोमल हसीन, उपजे पर थो धूड़ि मां, पाड़ूं ज़ेरि ज़मीन !	(108)	گُلُ ڪومل حسين، اُپجي ٿو پر ڌوڙ مان، پاڙون زيرِ زمين !
अलग॒ि से नाहिनि, चोट लग॒े पेर खे, अखियूं रोई डि॒यनि !	(109)	الڳہ سي ناهن، چوٽ لڳي پير کي، اکيون روئي ڏين !
खुजिलीअ खे रहिड़े, सुख वठे थो पाण मां, मूर्खु पोइ रड़े!	(110)	کُجليءَ کي رهڙي، سُک وٺي ٿو پاڻ مان، مورک پوءِ رڙي !
उञायल जी उञ, कड॒हिं कोन लही सघे, पींअंदे सारी रुञ !	(111)	اُڃايل جي اُڃ، هرگز ڪونہ لهي سگهي، پيئندي ساري رڃ !

(126)

मुंहिंजा ई अरमान,
आख़िर बणिया मुंहिंजे,
नेस्ति जो सामान!

منهنجا ئي ارمان،
آخر بڻيا منهنجي،
نيست جو سامان !

(127)

हीअ गहिरी सचाई,
लाहीअ बैदि चाड़ही अचे
चाड़हीअ बैदि लाही!

هيءَ گهِري سچائي،
لاهيءَ بعد چاڙهي اَچي،
چاڙهيءَ بعد لاهي!

(128)

मनु आहे बदज़ाति,
घड़ीअ चाड़हे तूल ते,
घड़ीअ करे मात !

من آهي بد ذات،
گهڙيءَ چاڙهي طول تي،
گهڙيءَ ڪري مات !

(129)

दाता ! तूं ॾातारु,
केरु भला पाइ सघे,
तुंहिंजो कोई पारु !

داتا ! تون ڏاتار،
ڪير ڀلا پائي سگهي،
تنهنجو ڪوئي پار !

(130)

ॾींहुं त उजिरो आहि,
रखी ढकु अखियुनि ते,
चऊं त ऊंदहि आहि !

ڏينهن تہ اُجرو آهہ،
رکي ڍڪ اکين تي،
چئون تہ اوندهہ آهہ !

(131)

वेठो कोट अडे,
लेकिन दस्तक मौत जी,
छो थी जिंदु छॾे !

ويٺو ڪوٽ اڏي،
ليڪن دستڪ موت جي،
ڇو ٿي جند ڇڏي !

(132)

अचे भलि तूफ़ान,
दाइमु कोन रही सघे,
पल भर जो महिमानु !

اچي ڀل طوفان،
دائم ڪونہ رهي سگهي،
پل ڀر جو مهمان !

✧✧✧✧

शर्बत मंझि बु॒दलु,	(119)	شربت منجھ ٻُڏلُ،
चमुचे खे कहिड़ो पतो,		چمچي کي ڪهڙو پتو،
छाहे मिठो जलु !		ڇاهي مٺو جل !
दिलबरु तूं जानी,	(120)	دلبر تون جاني،
आदि खां भी अगु॒ हुएं		آد کان ڀ اڳ هئين،
बाक़ी सभु फ़ानी !		باقي سڀ فاني!
तूं खुदि ई भग॒वान,	(121)	تون خود ئي ڀڳوان،
पर विसारे पाण खे,		پر وساري پاڻ کي،
बणिजी पएं इन्सान !		بڻجي پئين اِنسان!
बि॒जु त आ बेजान,	(122)	ٻج تہ آ بي جان،
पर उन मां कींअं थो		پر اُن مان ڪيئن ٿو
निकरे जीवु जहान!		نڪري جيوُ جهان !
पाछे जो विजूदु,	(123)	پاڇي جو وجود،
रहंदो क़ाइम तेसीं,		رهندو قائم تيسين،
मां आहियां मौजूदु !		مان آهيان مؤجود!
अचरजु ऐं अदभूत,	(124)	اَچرج ۽ اَديوت،
गा॒ड़हे गा॒ड़हे गुल मंझां,		ڳاڙهي ڳاڙهي گل منجهان،
निकरे साओ तूत!		نڪري سائو توت!
सवाली सभु आहियूं,	(125)	سوالي سڀ آهيون،
को घुरे सुख जी दवा,		ڪو گهري سک جي دوا،
को दुखनि जो दारूं !		ڪو دکن جو دارون!

हरको चाहे हकु,
फर्जु कींअं निभाइजे,
पहिरियां सिखूं सबकु!

(7)

هرڪو چاهي حق،
فرض ڪيئن نباهجي،
پهريان سکون سبق !

ड॒ंदे डा॒ंदु चवन,
नामुमिकिन खे थो करे,
नेठि अची मुमकिन !

(8)

ڏندين ڏاند چون،
ناممڪن کي ٿو ڪري،
نيٺ اچي ممڪن!

अणसहाईंदा वेण,
दिलि में से चुभी वञनि,
तोड़े हुजे भेण!

(9)

اَڻ سَهائيندا ويڻ،
دل ۾ سي چڀي وڃن،
توڙي هجي ڀيڻ!

हरका आहे माउ,
काश! को जा॒णी सघे,
छा हे कुंवारि माउ !

(10)

هرڪا آهي ماءُ،
ڪاش ! ڪو ڄاڻي سگهي،
ڇا هي ڪنوار ماءُ !

अथमि खौफु अथाहु,
जीअं को भुलिजी व॒ञे,
पंहिंजी सघ ऐं साहु !

(11)

اٿم خؤف اٿاهہ،
جيئن ڪو ڀُلجي وڃي،
پنهنجي سگهہ ۽ ساهہ!

महिनत जी रोटी,
चमिकनि था निराड़ ते,
पघर जा मोती !

(12)

محنت جي روٽي،
چمڪن ٿا نِراڙ تي،
پگهر جا موتي !

उमिरि रेतीअ ढेरु,
कणो कणो वहंदी रहे,
रोके सघे न केरु !

(13)

عمر ريتيءَ ڍيرُ،
ڪڻو ڪڻو وهندي رهي،
روڪي سگهي نہ ڪير !

भागु पंजों
(सामाजिक ऐं बिया)

ڀاڱو پنجون
(سماجڪ ۽ ٻيا)

(1)

मेंदीअ भरिया हथ,
केसीं कंदें आरु तूं,
भरिणा अथी मट!

مينديءَ ڀريا هٿ،
ڪيسين ڪندين عار تون،
ڀرڻا اٿي مٽ !

(2)

धीउ अथसि कोमल,
बेहद मनु मांदो थियुसि,
डिसी भिति ते वलि!

ڌيءُ اٿس ڪومل،
بيحد من ماندو ٿيس،
ڏسي ڀِتِ تي وَلِ!

(3)

सुहिणा सुहिणा गुल,
भारत भूमीअ में टिड़िया,
जवाहर, लाल, अटल !

سهڻا سهڻا گُلَ،
ڀارت ڀوميءَ ۾ ٽڙيا،
جواهر، لعل، اٽل!

(4)

घरु सोई घरु,
आहे उन में जेकदहिं,
प्यार भरियो गुज़रु!

گهرُ سوئي گهرُ،
آهي ان ۾ جيڪڏهن،
پيار ڀريو گُذرُ !

(5)

झण्डे जो फड़िकणु,
थो बुधाए कशमकश,
ऐं मुक्तीअ लाई लड़णु !

جهنڊي جو ڦڙڪڻُ،
ٿو ٻڌائي ڪشمڪش،
۽ مڪتيءَ لاءِ لڙڻ !

(6)

गूंगे खाधो गुड़ु,
केतिरो आहे मिठो,
कींअं करे ज़िकिरु !

گونگي کاڌو گُڙُ،
ڪيترو آهي مٺو،
ڪيئن ڪري ذِڪرُ!

भितियूं चुप आहिनि,	(21)	ڀتيون چُپ آهن،
लेकिन बु॒धनि सभु थियूं,		ليڪن ٻڌن سڀ ٿيون،
ड॒सियो सो डा॒हनि !		ڏسيو سو ڏاهن !
नाहे मुशिकलि पंधु,	(22)	ناهي مشڪل پنڌ،
हुजे हिमथ दिलि में,		هجي همت دل ۾،
हुजे ऊंचो कंधु!		هجي اونچو ڪنڌ !
ग॒णितियूं ऐं गा॒रो,	(23)	ڳڻتيون ۽ ڳارو،
धीमक ज्यां गि॒ही वञे,		ڌيمڪ جيان ڳِهي وڃي،
मड़दु बि सघारो !		مڙد بہ سگھارو!
तुंहिंजो सभु लकाउ,	(24)	تُنهنجو سڀ لقاءُ،
काल्ह हुई जा धीअड़ी,		ڪالهہ هئي جا ڌيئڙي
सा ई अजु॒ जी माउ !		سا ئي اڄ جي ماءُ !
छा जा ही विर्लाप	(25)	ڇا جا هي ورلاپ،
माउ ज॒णींदी पुटिड़ा ,		ماءُ ڄڻيندي پٽڙا،
कोन वण्डींदी भा॒ग !		ڪونہ ونڊيندي ڀاڳہ !
अहिड़ो ल॒गो वाउ,	(26)	اهڙو لڳو واءُ،
न पीउ सुञाणे पुट खे,		نہ پيءُ سڃاڻي پٽ کي،
न भेणु सुञाणे भाउ !		نہ ڀيڻ سڃاڻي ڀاءُ !
ईंदा सभु रहिया,	(27)	ايندا سڀ رهيا،
दोस्तीअ जो दमु हणी,		دوستيءَ جو دم هڻي،
लुटे सभु विया !		لُٽي سڀ ويا!

(14)

दिलि अंदरि उमंग,
ज॒णु त जल मथां तरनि,
अण ग॒णिया तरंग!

دل اَندر اُمنگہ،
ڄڻ تہ جل مٿان ترن،
اڻ ڳڻيا ترنگہ !

(15)

वक्तु वड॒ो बलवानु,
तिनि बि विसारे छड॒ियो,
जिनि पए ड॒िनी जान !

وقت وڏو ٻلوان،
تِنِ بہ وساري ڇڏيو،
جِنِ پئي ڏني جان !

(16)

रुग॒ो चप चखिनि,
झूमे थो पर मस्तु थी,
सारो ही बदन !

رڳو چپ چکن،
جهومي ٿو پر مسُت ٿي،
سارو هيءُ بدن!

(17)

इन्तकाम जी आग,
ब॒ई जली नाश थियनि,
अहिड़ो संदनि भाग॒ु !

اِنتقام جي آگ،
ٻئي جلي ناش ٿين،
اهڙو سندن ڀاڳہ !

(18)

तुंहिंजो कहिड़ो ड॒ोहु,
पंहिंजा ई बीठा फिरी,
पंहिंजनि कयो डोहु !

تنهنجو ڪهڙو ڏوهہ،
پنهنجا ئي بيٺا ڦري،
پنهنجن ڪيو ڊوهہ !

(19)

गुरिबत वेचारी,
तंहिं सां गड॒ु थी बेवसी,
ऐं पिणि लाचारी !

غربت ويچاري،
تنهن سان گڏ ٿي بيوسي،
۽ پڻ لاچاري !

(20)

आईने जो सचु,
तूं मञीं न मञु भली,
कोन ब॒ुधाए कचु !

آئيني جو سچ،
تون مڃين، نہ مَڃُ ڀلي،
ڪونہ ٻُڌائي ڪَچُ !

खणी आया साहु,
पर लिकाए साह में
साईं भिट जो शाहु!

(35)

کٹي آيا ساھ،
پر لکائي ساھ ۾،
سائين پٽ جو شاھ !

अर्ज़ु कयो अखियुनि,
मेवो मिलियो ज़िबान खे,
अखियूं कोन पुछनि !

(36)

عرض کيو اکين،
ميوو مليو زبان کي،
اکيون کونہ پڇن!

टिकि टिकि जो आवाज़ु,
वाच माई पई गणे,
सुवासन जो अंदाज़ु !

(37)

ٽِڪ ٽِڪ جو آواز،
واچ مائي پئي ڳڻي،
سواسن جو اَنداز !

खस्तूरी ऐं डोहु,
लिकियो लिकिजे कीन की,
तोड़े कयूं डोहु !

(38)

کستوري ۽ ڏوھ،
لکيو لکجي کين کي،
توڙي کيون ڏوھ !

बिजिली जो चमकी,
गोया डाइण देह में,
उभ मंझां टपकी !

(39)

بجلي جو چمڪي،
گويا ڏائڻ ڏيھ ۾،
اُڀ منجھان ٽپڪي !

वारीअ मथां लकीर,
वीर चड़ही मिटिजी वञे,
अहिड़ी आ तकदीर !

(40)

واريءَ مٿان لڪير،
ويرَ چڙھي مٽجي وڃي،
اھڙي آ تقدير !

किस्मत जी का काण,
दोस्तु आयो दर लंघे,
निण्ड में मां गलतान !

(41)

قسمت جي ڪا ڪاڻ،
دوست آيو دَرِ لنگھي،
ننڊ ۾ مان غلطان!

(28)

वेरी सॼो जहान,
खुदि ई पंहिंजो दुश्मन,
ॿियनि छो ॾोहु ॾियां !

ويري سڄو جهان،
خود ئي پنهنجو دشمن،
ٻين چو ڏوهہ ڏيان؟

(29)

अकसर सुकनि साणु,
सावा पिणि जली वञनि,
जॻ जी रीति सुञाणु !

اڪثر سُڪن ساڻ،
ساوا پڻ جلي وڃن،
جڳ جي ريت سڃاڻ !

(30)

विड़हनि ऐं परचनि,
जींअं सहज स्वभाव में,
रातियूं ॾींहं थियनि !

وڙهن ۽ پرچن،
جئن سهج سڀاءَ ۾،
راتيون ڏينهن ٿين !

(31)

तुंहिंजूं भलायूं,
अंग सभु खुटी पवनि,
ॻणणु जे चाहियूं !

تنهنجون ڀلايون،
انگ سڀ کُٽي پون،
ڳڻڻ جي چاهيون !

(32)

सिघो मोटु वतनि,
फाथो साहु निड़ीअ में,
ॾुखियो थियो मरणु!

سگهو موٽ وطن،
ڦاٿو ساهہ نڙيءَ ۾،
ڏکيو ٿيو مرڻ!

(33)

अखियुनि में नशो,
पैसे जो अखत्यार जो,
रहे कोन पको!

اکين ۾ نشو،
پئسي جو اختيار جو،
رهي ڪونہ پڪو !

(34)

सिंधी ! वाह कमाल,
सिंधुड़ी तो घोरे छॾी,
मथऊं झूलेलाल !

سنڌي ! واهہ ڪمال،
سنڌڙي تو گهوري ڇڏِي،
مٿئون جهولي لعل !

(49)

भली खीरु पीआरि,
डंगु त नांगिण हणंदी,
करे डिसु वीचार !

پلي کير پيار،
ڏنگ تہ نانگڻ هڻندي،
ڪري ڏس ويچار !

(50)

रिश्ता ऐं संबंध,
काग़ज़ ज्यां गरी वञनि,
समे सां हर हंधि!

رشتا ۽ سنبنڌ،
ڪاغذ جيان ڳري ڇن،
سمي سان هر هنڌ !

(51)

डुधु मखणु डही,
गाल्हि कहिड़े युग जी,
करीं थो भाई !

ڏڌ مکڻ ڏهي،
ڳالهہ ڪهڙي يڳ جي،
ڪرين ٿو ڀائي !

(52)

सुथिरो नाहि सहणु,
पंहिंजे पुट जे लाश खे
कुल्हे ते खणणु !

سُٿرو ناهہ سهڻ،
پنهنجي پٽ جي لاش کي،
ڪلهي تي کڻڻ !

(53)

हीअ कहिड़ी यारी,
सार लधाऊं कान का,
डेई दिलदारी !

هيءَ ڪهڙي ياري،
سار لڌائون ڪانہ ڪا،
ڏيئي دلداري !

(54)

ही कहिड़ो राज़ु,
काल्ह हुआ जे ओपरा,
बणिजी विया हमराज़!

هي ڪهڙو راز،
ڪالهہ هئا جي اوپرا،
بڻجي ويا همراز !

(55)

पुट में ऐडो मोहु,
फासीअ ते चड़हंदो डिसी,
माउ मञे न डोहु !

پُٽ ۾ ايڏو موهہ،
ڦاسيءَ تي چڙهندو ڏسي،
ماءُ مڃي نہ ڏوهہ !

(42)

दुनिया जा दस्तूर,
सेई माण्हू सेई ॻाल्हियूं
साॻया साॻया सूर !

دنيا جا دستور،
سيئي ماڻهو سيئي ڳالهيون،
ساڳيا ساڳيا سوُر!

(43)

माणियमि सौ बहार,
साणु साणु ॾिठियूं अथमि,
ख़िज़ां पिणि सौ बार !

ماڻيم سؤ بهار،
ساڻ ساڻ ڏٺيون اٿم،
خزان پڻ سؤ بار!

(44)

वेंदो कोह करे
पर अटिकियो जे अॾि ते,
काॾे कोन चुरे !

ويندو ڪوهہ ڪري
پر اَٽڪيو جي اَڏ تي،
ڪاڏي ڪونہ چُري !

(45)

हणुपटि जी जीवन,
जणु त ज़िंदह लाश था,
हितिड़े नाच नचनि !

هڻُ پٽِ جي جيون،
جڻ تہ زندهہ لاش تا،
هتڙي ناچ نچن!

(46)

ॿे खे कहिड़ो ॾोहु,
पंहिंजनि लाहे लॼ कयो,
पंहिंजनि सां ई ॾोहु !

ٻي کي ڪهڙو ڏوهہ،
پنهنجن لاهي لڄ ڪيو،
پنهنجن سان ئي ڏوهہ !

(47)

तो त कई तौकल,
लेकिन मूं मिस्कीन लाइ,
बणिजी पेई मुश्किल !

تو تہ ڪئي توڪل،
ليڪن مون مسڪين لاءِ،
بڻجي پيئي مشڪل !

(48)

सभु कुझु, चप चवनि,
ही कहिड़ो दस्तूरु जो,
लॼी अखियूं थियनि !

سڀ ڪجهہ چَپ چون،
هي ڪهڙو دستور جو،
لڄي اکيون ٿين !

घोड़ा तेजु डुकनि, तेजु तिनि खां थो डुके, सटोड़ीअ जो मनु !	(63)	گهوڙا تيز ڏُڪنِ، تيز تن کان تو ڏڪي، سٽوڙيءَ جو من !
उभ में आहे चील, अखि अथसि ज़मीन ते, गोल्हे मड़हु ज़लील !	(64)	اُڀ ۾ آهي چيل، اک اٿس زمين تي، ڳولهي مڙهه ذليل !
कख जो सहारो, हू करे इन्कार वियो, ही भाएं दिलासो !	(65)	ڪَکَ جو سهارو، هوُ ڪري اِنڪار ويو، هي ڀانئين دلاسو!
कोसो लगे न वाउ, पीरनि खां पिनंदी वते, मुंहिंजी मिठिड़ी माउ !	(66)	ڪوسو لڳي نہ واءُ، پيرن کان پنندي وتي، منهنجي مٺڙي ماءُ!
आयो कोन्हे फेरु, खणी वेठी शबरी, ओसीड़े में बेर!	(67)	آيو ڪونهي ڦيرُ، کڻي ويٺي شبري، اوسيڙي ۾ ٻيرا
डिसी ताज महल, समुझियो ही शरीर भी, आहे अजबु महल!	(68)	ڏسي تاج محل، سمجهيو هي شرير ڀي، آهي عجب محل !
तेजु तिखी बाहि, उन खां वधि साड़े सघे, हिक मुफिलिस जी आह !	(69)	تيز تکي باهه، اُن کان وڌ ساڙي سگهي، هڪ مفلس جي آهه!

झूना ही खणडहर, पर जवानी आ लिकी, मुंहिंजी तिनि अंदरि !	(56)	جهونا هي کنڊهر، پر جواني آ لِکي، منهنجي تن اندر !
ईंदो मूरु कही, हिकु भेरो आफीम जी, इलत जंहिं पई !	(57)	ايندو موڙُ کهي، هڪ ڀيرو آفيم جي، عِلت جنهن پئي!
थींदो चमतकारु, समुण्डु सुकाइण वास्ते, झिरिकी आहि तयारु !	(58)	ٿيندو چمتڪار، سمنڊ سڪائڻ واسطي، جهرڪي آهہ تيار !
अहिड़ो लॻो वाउ, न कुर्ब रहियो क़लब में, न अखियुनि मंझि हयाउ !	(59)	اهڙو لڳو واءُ، نہ قرب رهيو قلب ۾، نہ اکين منجهہ حياءُ!
ही कहिड़ो नादान, राजा बणिजी ख़्वाब में, ॾे वेठो फ़रमान !	(60)	هي ڪهڙو نادان، راجا بڻجي خواب ۾، ڏي وينو فرمان !
घाणे मंझि ॿधलु, पंधु करे भी केतिरो, रसे कोन मन्ज़ल !	(61)	گهاٽي منجهہ ٻَدلُ، پنڌ ڪري ڀي ڪيترو، رسي ڪونہ منزل !
बंद अथई पतवारु, वंझु हलाएं केतिरो, न पहुची सघंदें पार !	(62)	بند اٿيئي پتوار، ونجهہ هلائين ڪيترو، نہ پهچي سگهندين پار !

आहे ज़िंदह लाश, तअ़सुब में जलंदो रहे, वेही सोचे, काश !	(77)	آهي زنده لاش، تعصب ۾ جلندو رهي، ويهي سوچي، ڪاش!
लुड़िकनि जो दरियाह, ग़र्कु उन में थी विया, वडा ज़ुलिमी शाह !	(78)	لڙڪن جو درياه، غرق ان ۾ ٿي ويا، وڏا ظلمي شاه!
चुमी कोमल गल, माउ चयो पुटु खे, जुवाणी माणीं शल !	(79)	چُمي ڪومل ڳَلَ، ماءُ چيو پٽ کي جواڻي ماڻين شل !
कहिड़ो कयो गुनाहु, सान लड़नि था पाण में, पिटिजे साओ गाहु!	(80)	ڪهڙو ڪيو گناهه، سان لڙن ٿا پاڻ ۾، پٽجي سائو گاهه !
सागी आ डाकणि, के वञनि पहुची मथे, पर के लहियो अचनि !	(81)	ساڳي آ ڏاڪڻ، ڪي وڃن پهچي مٿي، پر ڪي لهيو اچن !
बिना घेड़ घिड़णु, कोन मुमुकिनि थी सघे, वडा समुण्ड तरण !	(82)	بنان گهيڙ گهڙڻ ڪونه ممڪن ٿي سگهي، وڏا سمنڊ ترڻ !
दुनिया रंग बिरंग, कामिणु तुंहिंजे दीद में, जो डिसीं पीलो जगु !	(83)	دنيا رنگ برنگ، ڪامڻ تنهنجي ديد ۾، جو ڏسين پيلو جڳ !

(70)

बिना ख़बर चिताउ,
घुसी आई घर में ,
ॼणु सुनामी आह!

بنان خبر چتاءِ،
گھُسي آئي گھر ۾،
جڻ سُنامي آھ!

(71)

खाहीअ में किरणु,
ॾुखियो उन खां पंहिंजे
नज़ुरिनि में झुकणु !

کاھيءَ ۾ ڪِرڻ،
ڏکيو ان کان پنھنجي،
نظرن ۾ جھڪڻ!

(72)

बादल ढकिनि सिजु,
पर न थो ढकिजी सघे,
आशाउनि जो सिजु !

بادل ڍَڪن سج،
پر نہ ٿو ڍڪجي سگھي،
آشائن جو سج !

(73)

फूली न समाई,
आयो हूंदुसि पक सां,
पेकनि मां भाई !

ڦولي نہ سمائي،
آيو ھوندس پڪ سان
پيڪن مان ڀائي !

(74)

मसिजिद ऐं मन्दर,
साॻया पथर साॻयो लोहु,
कहिड़ो थियो अंतर !

مسجد ۽ مندر،
ساڳيا پٿر ساڳيو لوھ،
ڪھڙو ٿيو انتر!

(75)

मोटण जी टिकेट,
वठी आयुसि यम खां,
वेंदुसि साॻीअ डेट!

موٽڻ جي ٽڪيٽ،
وٺي آيس يم کان،
ويندس ساڳيءَ ڊيٽ!

(76)

साहिलु आ सुनसान,
गुज़िरियल कंहिं तूफान जो,
करे थो पियो बयान !

ساحل آ سنسان،
گذريل ڪنھن طوفان جو،
ڪري ٿو پيو بيان!

(91)

किस्मत आहे छा?
को हाराए भी खटे,
को खटी बि हाराए !

قسمت چا آهي؟
ڪو هارائي بي کٽي،
ڪو کٽي بہ هارائي !

(92)

ममता छा आहे?
पेट न भरिजे माउ जो,
जेसीं पुटु खाए !

ممتا چا آهي؟
پيٽ نہ ڀرجي ماءُ جو،
جيسين پٽ کائي !

(93)

सियाणा वैज़ न कनि,
केई राज़ दिलियुनि जा,
चुप में चई डियनि !

سياڻا وعظ نہ ڪن،
ڪيئي راز دلين جا،
چُپ ۾ چئي ڏين!

(94)

डुखनि डुधी नार,
गोड़हनि जे दरयाह में,
बोड़े सभु संसार !

ڏکن ڏُٺي نار،
ڳوڙهن جي درياهہ ۾،
ٻوڙي سڀ سنسار!

(95)

मेवनि साणु भरियलु,
वडो वणु झुकी पवे,
निविड़त बे मिसल !

ميون ساڻ ڀريلُ،
وڏو وڻ جهُڪي پوي،
نوڙت بي مثل !

(96)

तारो लीट थियो,
जणु त मुंहिंजे भाग ते,
लीको पैजी वियो !

تارو ليٽ ٿيو،
جڻ تہ منهنجي ڀاڳہ تي،
ليڪو پئجي ويو !

(97)

दर ते दीप जलनि,
रामु शल मोटी अचे,
उन जी राह तकिनि !

در تي ديپ جلن،
رام شل موٽي اَچي،
اُن جي راهہ تڪن!

(84)

आयो नेठि आयो,
छांयलु हुयुसि सिर ते,
मौत जो सायो !

آيو، نيٺ آيو،
ڇانيل هيس سِرَ تي،
موٽ جو سعيو !

(85)

नैमत आहे नूरु,
पर विञायो थो वञे,
डिसी ग़ैर ज़रूरु!

نعمت آهي نورُ،
پر وڃايو ٿو وڃي،
ڏسي غير ضرور !

(86)

असुल में डेही,
देश पंहिंजे में बणिया,
से अजु परडेही !

اَصُلَ ۾ ڏيهي،
ديش پنھنجي ۾ بڻيا،
سي اڄ پرڏيهي!

(87)

अबहम जा गोड़हा,
वहिया, मगर थी पया,
सागर पिणि सोड़हा !

ابھم جا ڳوڙها،
وهيا، مگر ٿي پيا،
ساگر پڻ سوڙها!

(88)

सचु आहे सागर,
कूड़ जूं सौ बालिटयूं,
कंदियूं छा असर !

سچ آهي ساگر،
ڪوڙ جون سؤ ٻالٽيون،
ڪنديون ڇا اثر!

(89)

हर हर अचे वञे,
जणु त हू क्रिकेट जूं,
रन्सूं पियो गणे !

هرَ هرَ اچي وڃي،
جڻ تہ هوُ ڪرڪيٽ جون،
رنسون پيو ڳڻي!

(90)

हिकड़ी ई चिणिंग
भंभट बारे थी सघे
ऐं साड़े सजो झंगु !

هڪڙي ئي چڻنگ،
ڀنڀٽ ٻاري ٿي سگھي،
۽ ساڙي سڄو جهنگ!

मुलिकनि जा थिया भाग॒, पर अला ! कडी॒ न थियनि, दिलियुनि जा विभाग॒ !	(105)	ملڪن جا ٿيا ڀاڳ، پر الا ! ڪڏهن نہ ٿين، دلين جا ويڀاڳ !
हिक बी॒ बि डि॒यारी, नओ सालु नवां उमंग, नई पिणि तैयारी !	(106)	هڪ ٻي ٻہ ڏياري، نئون سال نوان اُمنگ، نئين پڻ تياري!
टोड़े सुहिणो गुलु, पंहिंजे हथ सां पुट जो, माल्हीअ कयो क़तलु !	(107)	ٽوڙي سهڻو گُلُ، پنهنجي هٿ سان پُٽ جو، مالهيءَ ڪيو قتلُ !
सेई हथ आहिनि, जिन सां हुन दुआ पिनी, सेई चोट्रूं कनि !	(108)	سيئي هٿ آهن، جن سان هن دعا پني، سيئي چوٽون ڪن !
सुई तेज़ु तिखी, लेकिन फाटल वेस जा, गं॒ढे टुंगिड़ा थी !	(109)	سُئي تيز تکي، ليڪن ڦاٽل ويس جا، ڳنڍي ٽنگڙا ٿي !
ममता वई सुसी, अमां, अमींअ मां ममी मम वञी बची !	(110)	ممتا وئي سُسي، امان، امينءَ مان ممي مم وڃي بچي!
कम जो कासाई, लेकिन मुरिकी पियो पुछे, सभ जी भलाई !	(111)	ڪم جو ڪاسائي، ليڪن مُرڪي پيو پڇي، سڀ جي ڀلائي!

डियारी अहिड़ो डिणु, आणे हर कंहिं वास्ते, खुशियुनि जो मणु !	(98)	ڏياري اَهڙو ڏِڻُ، آڻي هر ڪنهن واسطي، خوشين جو مڻ!
तुंहिंजी कुर्बानी, केरु जग में थी सघे, तुंहिंजो को सानी !	(99)	تنهنجي قرباني، ڪير جَڳ ۾ ٿي سگهي، تنهنجو ڪو ثاني !
धरिती धुडी राति, बेघर , लाश ऐं लंगड़ा, विधवाऊं अनाथ !	(100)	ڌرتي ڌُڏِي رات، بي گهر، لاش ۽ لنگُڙا، وڌوائون، اناٿ!
आपदाऊं भलि अचन, पर न खुदा जे वासते, कंहिं जा घर डहनि !	(101)	آپدائون ڀل اچن، پر نہ خدا جي واسطي، ڪنهن جا گهر ڏهن!
बदिलिया रंग नवां, दुशिमन खां वधि भौ लगे, पंहिंजे मित्रन मां !	(102)	بدليا رنگ نوان، دشمن کان وَڌِ ڀوءَ لڳي، پنهنجي مترن مان !
जिंदगी खिलखिलाई, जडहिं बदली आस जी, साफ नज़र आई !	(103)	زندگي کلکلائي، جڏهن بدلي آس جي، صاف نظر آئِي!
नाहे उमिरि पहिचान, जवान किथे बुढा लगनि, बुढा किथे जवान !	(104)	ناهي عُمر پهچاڻ، جوان ڪِٿي ٻُڍا لڳن، ٻڍا ڪٿي جوان!

(119)

नर बिना नारी,
तोड़े सौ पुटड़ा हुजनि,
सडिजे वेचारी !

نرَ بنان ناري،
توڙي سؤ پٽڙا هجن،
سڏجي ويچاري !

(120)

ममता छा आहे?
कोरे कढी पेट मां,
पुट खे खाराए !

ممتا ڇا آهي؟
ڪوري ڪڍي پيٽ مان،
پٽ کي کارائي!

(121)

फोन कयो कमाल,
प्रेमी झटि मिली वञनि,
जाणिनि दिलि जो हालु!

فون ڪيو ڪمال،
پريمي جهٽ ملي وڃن،
ڄاڻن دل جو حال !

(122)

जीजल जो आंचलु,
डोह सभु ढके छडे,
चैन थिए हासुलु !

جيجل جو آنچل،
ڏوهه سڀ ڍڪي ڇڏي،
چئن ٿئي حاصل !

(123)

कयूं गाल्हि सची,
नारि नचाए नर खे,
खुदि भी नची नची !

ڪيون ڳالهه سچي،
نار نچائي نرَ کي،
خود ڀي نچي نچي!

(124)

कोई डपु न डरु,
पखी वेठो तार ते,
वेड़हे पंहिंजा पर !

ڪوئي ڊپ نہ ڊرُ،
پکي ويٺو تار تي،
ويڙهي پنهنجا پر!

(125)

कया वैद कठा,
लेकिन मिली मर्ज़ जी,
दर्द मां शफ़ा !

ڪيا وئد ڪٺا،
ليڪن ملي مرض جي،
درد مان شفا!

(126)

घुरां कींअं भलायूं,
जिन सां कयूं जग में
बेहद मंदायूं !

گهران ڪيئن ڀلايون،
جن سان ڪيون جڳ ۾،
بيحد مندايون !

✧✧✧✧

ॾेई पुट के मार, राति भर सुॾिका भरिया, ममता भरिए प्यार !	(112)	ڏيئي پُٽ کي مار، رات ڀر سڏڪا ڀريا، ممتا ڀرئي پيار!
सालनि जी आशा, ॾिसी नूंहं खे , माउ जा नेण ठरिया प्यासा !	(113)	سالن جي آشا، ڏسي نونهن کي ، ماءُ جا، نيڻ ٺريا پياسا!
भूंइ भली सिंधुड़ी, माखीअ खां माण्हू मिठा, ॿोली पिणि मिठिड़ी !	(114)	ڀونءِ ڀلي سنڌڙي، ماکيءَ کان ماڻهو مٺا، ٻولي پڻ مٺڙي!
मक़सद तां किरणु, आहे सौलो जीअं हुजे, लाहीअ तां लहणु !	(115)	مقصد تان ڪرڻ، آهي سؤلو جيئڻ هجي، لاهيءَ تان لهڻ!
अणखुट वझ मिल्या, पर हथ जे विथीअ मां, खिसकी सभु वया !	(116)	اڻ کُٽ وَجهه مليا، پر هٿ جي وٿيءَ مان، کسڪي سڀ ويا!
तुर्बत मथां गुल, को चाड़हे दुआ पिने, को बख़शाए भुल !	(117)	تربت مٿان گُلَ، ڪو چاڙهي دُعا پني، ڪو بخشائي ڀُلَ!
तओ कारो किठु, मानियूं ॾे बुखियुनि खे, साड़े पंहिंजी पुठि !	(118)	تئو ڪارو ڪِٺُ، مانيون ڏي بکين کي، ساڙي پنهنجي پُٺ!

ليکڪ جي باري ۾

نالو : **گوپ گولاڻي**

جنم جي تاريخ : 12 مارچ 1935

جنم استان : ڳوٺ : بنگلديرو
ضلع لاڙڪاڻو (سنڌ)

تعليم : بي. اي. ايل. ايل. بي

نوڪري : جنرل مئنيجر (رٽائر 1995)
پنجاب نئشنل بئنڪ، نيو دهلي

ادبي سفر : سنياسي (ناول) 2010
جي لِکايا گيت تو (نظم) 2011
تو نہ سچاتو (ڪهاڻي سنگرهہ) 2012
وڻن جهليا ٻوڙ (هائيڪو) 2013

پتو : پلاٽ نمبر: FH 202، سڪيم نمبر 54،
وجيہ نگر، اندور (ايم. پي.) 452010

فون : 0731-2556620

موبائيل : 093290 20556